

PRAWO W PRAKTYCE

radca prawny LIDIA MAKARSKA

1

Projekt pn. „Dla rodziny” - doskonalenie zawodowe kadr systemu wspierania rodziny i pieczy zastępczej jest współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój na lata 2014-2020

USTAWY:

- z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz.U.2019.1507 t.j. z dnia 2019.08.12)
- z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz.U.2020.821 t.j. z dnia 2020.05.08)
- z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz.U.2020.218 t.j. z dnia 2020.02.11)
- z dnia 7 września 2007 r. o pomocy uprawnionym do alimentów (Dz.U.2020.808 t.j. z dnia 2020.05.06)
- z dnia 25 lutego 1964 r. - Kodeks rodzinny i nieletnich (Dz.U.2020.1359 t.j. z dnia 2020.08.10)
- z dnia 17 listopada 1964 r. - Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U.2019.1460 t.j. z dnia 2019.08.05)
- z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny (Dz.U.2020.1444 t.j. z dnia 2020.08.25)
- z dnia 26 czerwca 1974 r. - Kodeks pracy (Dz.U.2020.1320 t.j. z dnia 2020.07.30)

2

ZAKRES TEMATYCZNY SZKOLENIA:

- PROCEDURA ODEBRANIA DZIECKA Z RODZINY
- NOWELIZACJA PRZEPIWÓW W KONTEKŚCIE OCHRONY OSÓB DOZNAJĄCYCH PRZEMOCY W RODZINIE
- FUNDUSZ ALIMENTACYJNY
- POSTĘPOWANIE O USTALENIE ODPLATNOŚCI DLA RODZICÓW BIOLOGICZNYCH

3

PROCEDURA ODEBRANIA DZIECKA Z RODZINY

4

- w oparciu o przepisy Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego
- w oparciu o przepisy ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie
- na podstawie ustawy o Policji

5

Art. 100 k.r.o.

§ 1. Sąd opiekuńczy i inne organy władzy publicznej są obowiązane udzielać pomocy rodzicom, jeżeli jest ona potrzebna do należytego wykonywania władzy rodzicielskiej. W szczególności każde z rodziców może zwrócić się do sądu opiekuńczego o odebranie dziecka od osoby nieuprawnionej, a także zwrócić się do sądu opiekuńczego lub innego właściwego organu władzy publicznej o zapewnienie dziecku pieczy zastępczej.

§ 2. W wypadkach, o których mowa w § 1, sąd opiekuńczy lub inne organy władzy publicznej zawiadamiają jednostkę organizacyjną wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej, w rozumieniu przepisów o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, o potrzebie udzielenia rodzinie dziecka odpowiedniej pomocy. Właściwa jednostka organizacyjna wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej jest obowiązana informować sąd o rodzajach udzielanej pomocy i jej rezultatach.

6

Art. 109 k.r.o.

§ 1. Jeżeli dobro dziecka jest zagrożone, sąd opiekuńczy wyda odpowiednie zarządzenia.

§ 2. Sąd opiekuńczy może w szczególności:

5) zarządzić umieszczenie małoletniego w rodzinie zastępczej, rodzinnym domu dziecka albo w instytucjonalnej pieczy zastępczej albo powierzyć tymczasowo pełnienie funkcji rodziny zastępczej małżonkom lub osobie, niespełniającym warunków dotyczących rodzin zastępczych, w zakresie niezbędnych szkoleń, określonych w przepisach o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej albo zarządzić umieszczenie małoletniego w zakładzie opiekuńczo-leczniczym, w zakładzie pielęgnacyjno-opiekuńczym lub w zakładzie rehabilitacji leczniczej.

7

§ 4. W przypadku, o którym mowa w § 2 pkt 5, a także w razie zastosowania innych środków określonych w przepisach o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, sąd opiekuńczy zawiadamia o wydaniu orzeczenia właściwą jednostkę organizacyjną wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej, która udziela rodzinie małoletniego odpowiedniej pomocy i składa sądowi opiekuńczemu, w terminach określonych przez ten sąd, sprawozdania dotyczące sytuacji rodziny i udzielanej pomocy, w tym prowadzonej pracy z rodziną, a także współpracuje z kuratorem sądowym.

8

Postępowanie wszczynane:

- na wniosek rodziców / jednego z rodziców,
- z urzędu,
- na skutek zawiadomienia przez instytucje, rodzinę, inne zaniepokojone osoby dostrzegające dysfunkcje w rodzinie, tzw. wgląd w sytuację rodzinną dziecka (art. 572 k.p.c.)

9

Art. 35 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej
[Umieszczenie w pieczy zastępczej]

1. Umieszczenie dziecka w pieczy zastępczej następuje na podstawie orzeczenia sądu, z zastrzeżeniem ust. 2 oraz art. 35a, art. 58 ust. 1 pkt 2 i 3 i art. 103 ust. 2 pkt 2 i 3.

2. W przypadku pilnej konieczności, na wniosek lub za zgodą rodziców dziecka, możliwe jest umieszczenie dziecka w rodzinnej pieczy zastępczej, na podstawie umowy zawartej między rodziną zastępczą lub prowadzącym rodzinny dom dziecka a starostą właściwym ze względu na miejsce zamieszkania tej rodziny lub miejsce prowadzenia rodzinnego domu dziecka. O zawartej umowie starosta zawiadamia niezwłocznie sąd.

10

RODZINNA PIECZA ZASTĘPCZA

11

W odniesieniu do spraw, w których sąd zarządził umieszczenie dziecka w pieczy zastępczej, ustawodawca w różnych aktach prawnych (kodeksowych i pozakodeksowych) określa czynności, jakie ma lub może podejmować sąd w fazie postępowania wykonawczego:

- **wszczęcie** postępowania wykonawczego (art. 578(1) § 1 k.p.c.);
- **przesłanie do właściwej jednostki** organizacyjnej wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej (organizator rodzinnej pieczy lub powiatowe centrum pomocy rodzinie) **zawiadomienia o wydaniu orzeczenia** o umieszczeniu dziecka w pieczy zastępczej wraz z **określeniem terminów** w jakich jednostka ma przysłać do sądu sprawozdania dotyczące sytuacji rodziny i udzielanej pomocy (art. 109 § 4 k.r.o.);
- **powiadomienie na podstawie art. 100 k.r.o. jednostki organizacyjnej wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej** „o potrzebie udzielenia rodzinie dziecka odpowiedniej pomocy”, co stanowi realizację pomocniczej funkcji sądu opiekuńczego. W tym kontekście jednostką organizacyjną wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej odpowiedzialną za udzielenie rodzicom dziecka umieszczonego w pieczy zastępczej pomocy i wsparcia będzie jednostka organizacyjna gminy odpowiedzialna za pracę z rodziną (z reguły jest to ośrodek pomocy społecznej). „Jednostka organizacyjna wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej jest obowiązana informować sąd o rodzajach udzielanej pomocy i jej rezultatach”;

12

- zlecenie kuratorowi sądowemu na podstawie art. 570(1) § 11 k.p.c. **wywiadu środowiskowego** odnośnie do małoletniego i jego rodziców biologicznych pod kątem zaistnienia możliwości powrotu dziecka do rodziny;
- **podjęcie decyzji o wszczęciu postępowania o pozbawienie** władzy rodzicielskiej rodziców dziecka, gdy wymaga tego dobro dziecka (art. 579(1) § 3 k.p.c.);
- **współpraca sędziego** z organami, instytucjami i organizacjami społecznymi zajmującymi się na danym terenie problematyką rodziny, dzieci i młodzieży (§ 219 Regulaminu urzędowania sądów powszechnych);
- regularne („okresowo, nie rzadziej niż raz na sześć miesięcy”) **dokonywanie oceny sytuacji dziecka** umieszczonego w pieczy zastępczej mające na „celu ustalenie możliwości powrotu dziecka do rodziny” (art. 579(1) § 3 k.p.c.);
- fakultatywny **udział przedstawiciela sądu** właściwego ze względu na miejsce zamieszkania rodziny zastępczej lub prowadzącego rodzinny dom dziecka w posiedzeniu, w czasie którego organizator rodzinnej pieczy dokonuje oceny sytuacji dziecka (art. 130 ust. 2 u.w.r.) umieszczonego w rodzinnej formie. Podobnie, jeśli chodzi o ocenę sytuacji dziecka umieszczonego w instytucjonalnej pieczy zastępczej, ustawodawca w art. 137 ust. 2 u.w.r. wskazuje, że w posiedzeniu zespołu dokonującego okresowej oceny sytuacji dziecka mogą brać udział „przedstawiciele sądu właściwego ze względu na miejsce położenia placówki”.

13

Zgodnie z intencją ustawodawcy wyrażoną w art. 112 § 1a k.r.o., jeżeli mimo udzielonej pomocy rodzicom dziecka (np. poprzez umieszczenie dziecka w pieczy zastępczej czy podjęcie z rodzicami pracy przez asystenta rodziny) nie ustały przyczyny zastosowania art. 109 § 2 pkt 5, sąd winien rozważyć możliwość pozbawienia tych rodziców władzy rodzicielskiej.

14

Jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste osób wymienionych w pkt 1, w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą.

Art. 2 pkt 2 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie

15

- Kogo należy rozumieć jako członka rodziny sprecyzowano wskazując na zastosowanie art. 115 § 11 k.k.

§ 11.

Osobą najbliższą jest małżonek, wstępny, zstępny, rodzeństwo, powinowaty w tej samej linii lub stopniu, osoba pozostająca w stosunku przysposobienia oraz jej małżonek, a także osoba pozostająca we wspólnym pożyciu.

- Dodatkowo ustawa wskazuje na osoby wspólnie zamieszkujące lub gospodarujące.

16

Czym charakteryzuje się przemoc w rodzinie?

- JEST INTENCJONALNA

Przemoc jest zamierzonym działaniem człowieka i ma na celu kontrolowanie i podporządkowanie ofiary.

- SIŁY SĄ NIERÓWNOMIERNE

W relacji jedna ze stron ma przewagę nad drugą. Ofiara jest słabsza a sprawca silniejszy.

- NARUSZA PRAWA I DOBRA OSOBISTE

Sprawca wykorzystuje przewagę siły narusza podstawowe prawa ofiary (np. prawo do netykalności fizycznej, godności, szacunku itd.).

- POWODUJE CIERPIENIE I BÓL

Sprawca naraża zdrowie i życie ofiary na poważne szkody. Doświadczanie bólu i cierpienia sprawia, że ofiara ma mniejszą zdolność do samoobrony.

17

Rodzaje przemocy w rodzinie:

- fizyczna,
- psychiczna,
- seksualna,
- ekonomiczna,
- zaniedbywanie.

18

Fundusze Europejskie
Wiedza Edukacja Rozwój

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

SPÓR

Różnica zdań w danej kwestii. Podnoszenie argumentów czy szukanie zwolenników dla poparcia własnych twierdzeń nie narusza praw drugiej osoby.

KONFLIKT

W przypadku konfliktu występują silne negatywne emocje. Nie da się go ograniczyć do różnicy zdań; przenosi się na inne płaszczyzny relacji. Nie narusza jednak praw drugiej osoby i nie prowadzi do uzależnienia jednej osoby od drugiej.

PRZEMOC

Siłowe przekonywanie do swoich racji, narzucanie poglądów, uzależnianie jednej osoby od drugiej. Polega na celowym naruszaniu cudzych praw.

19

Fundusze Europejskie
Wiedza Edukacja Rozwój

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

Pojęcie konfliktu jest w praktyce sądów powszechnych uznawane za przeciwieństwo znęcania.

Brak jest przy tym definicji legalnej konfliktu. Decydującym czynnikiem wpływającym na użycie takiego określenia jest przyjęcie, że obie strony konfliktu dopuszczają się zachowań, którym można przypisać bezprawność.

Czym różni się konflikt od przemocy w rodzinie oraz od znęcania?

20

Fundusze Europejskie
Wiedza Edukacja Rozwój

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

KONFLIKT

Sytuacja, w której osoby od siebie zależne poprzez wzajemne działania i zaniechania przeciwstawiają się sobie w sposób nienaruszający ich prawa lub naruszający w sposób nieumyślny.

21

- mechanizmy przemocy?
- obrona konieczna?
- znikoma społeczna szkodliwość czynu znikoma w porównaniu z działaniami sprawcy przemocy?
- problem ze stereotypowym postrzeganiem ofiar przemocy
- fakt, że osoba doznająca przemocy zachowywała się agresywnie nie powinien eliminować uznania, że mamy do czynienia z przypadkiem przemocy. Takie agresywne zachowanie może być przejawem sprzeciwu, próbą zmiany sytuacji, w jakiej dana osoba się znalazła. Decydującym czynnikiem powinna być motywacja w działaniu. Czym innym jest podejmowanie zachowań agresywnych w celu podporządkowania sobie drugiej osoby (przemoc), a czym innym jest akt agresji będący wyrazem sprzeciwu, bezsilności, odwetu (reakcja na przemoc).

22

KONFLIKT - PRZEMOC - ZNĘCANIE SIĘ

23

ZNĘCANIA SIĘ - PRZESTĘPSTWO Z ART. 207 K.K.

Zarówno prokuratury jak i sądy mają za zadanie ustalić, czy doszło do wypełnienia znamion przestępstwa z art. 207 k.k. (znęcania się), ale już nie jest ich rolą i zadaniem poszukiwania nazwania relacji rodzinnych w sytuacji, jeżeli dochodzą do wniosku, że relacje te nie wypełniają znamion przestępstwa.

Zwyczajowo jednak w uzasadnieniach umorzeń postępowań karnych lub w uzasadnieniach orzeczeń sądowych dotyczących art. 207 KK używa się określenia „konflikt” bez bliższego sprecyzowania, co owo określenie oznacza.

W uzasadnieniach brakuje natomiast odniesienia do definicji przemocy w rodzinie. Byłoby to właściwsze niż odnoszenie się do konfliktu (przy braku jego ustawowej definicji).

24

Art. 12a.

1. W razie bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia dziecka w związku z przemocą w rodzinie pracownik socjalny wykonujący obowiązki służbowe ma prawo odebrać dziecko z rodziny i umieścić je u innej niezamieszkującej wspólnie osoby najbliższej, w rozumieniu art. 115 § 11 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny, w rodzinie zastępczej lub w placówce opiekuńczo-wychowawczej.

3. Decyzję, o której mowa w ust. 1, pracownik socjalny podejmuje wspólnie z funkcjonariuszem Policji, a także z lekarzem, lub ratownikiem medycznym, lub pielęgniarką. Przepisy art. 598¹⁰, art. 598¹¹ § 3 i art. 598¹² § 1 zdanie pierwsze ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. - Kodeks postępowania cywilnego stosuje się odpowiednio.

25

Art. 12a.

4. Pracownik socjalny ma obowiązek niezwłocznego powiadomienia sądu opiekuńczego, nie później niż w ciągu 24 godzin, o odebraniu dziecka z rodziny i umieszczeniu go u niezamieszkującej wspólnie osoby najbliższej, w rodzinie zastępczej lub w placówce opiekuńczo-wychowawczej.

26

Zagrożenie życia lub zdrowia dziecka musi być - zgodnie bezpośrednie.

Nie dotyczy to więc sytuacji, gdy zagrożenie już minęło lub pracownik socjalny przewiduje jedynie, że takie zagrożenie może mieć w przyszłości miejsce.

Zagrożenie życia lub zdrowia dziecka w związku z przemocą w rodzinie zawęża stosowanie uprawnień przez pracowników socjalnych tylko do takich przypadków, kiedy zagrożenie życia lub zdrowia jest spowodowane przemocą w rodzinie, a zatem zachowaniem objętym definicją przemocy w rodzinie, określoną w art. 2 pkt 2.

27

- Spełnienie przesłanki "bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia dziecka" w każdym przypadku podlega indywidualnej ocenie.
- Oceny tej nie dokonuje jedynie pracownik socjalny, gdyż - stosownie do art. 12a ust. 3 - decyzje o odebraniu dziecka z rodziny pracownik socjalny podejmuje wspólnie z funkcjonariuszem Policji, a także z lekarzem lub ratownikiem medycznym, lub pielęgniarką. Decyzja o odebraniu dziecka podejmowana jest zatem przez pracownika socjalnego razem z dwiema innymi osobami - zawsze z funkcjonariuszem Policji oraz przedstawicielem jednego z zawodów medycznych.

28

Uprawnienie odebrania dziecka z rodziny przysługuje osobom z grupy zawodowej określonej szczegółowo w ustawie o pomocy społecznej, którzy w chwili, gdy konieczne jest skorzystanie z tego uprawnienia, wykonują swoje obowiązki zawodowe.

Z uprawnienia tego nie może zatem skorzystać osoba będąca pracownikiem socjalnym, lecz w danym momencie niewykonująca swoich obowiązków służbowych, przykładowo w czasie wolnym od pracy

29

Rodzicom, opiekunom prawnym lub faktycznym przysługuje zażalenie do sądu opiekuńczego na odebranie dziecka, o którym mowa w art. 12a. W zażaleniu można domagać się zbadania zasadności i legalności odebrania dziecka oraz prawidłowości jego dokonania.

Zażalenie może być wniesione za pośrednictwem pracownika socjalnego lub funkcjonariusza Policji, którzy dokonali odebrania dziecka. W takim przypadku zażalenie podlega niezwłocznemu przekazaniu do sądu opiekuńczego.

Sąd rozpatruje zażalenie niezwłocznie, nie później jednak niż w ciągu 24 godzin. W razie uznania bezzasadności lub nielegalności odebrania dziecka sąd zarządza natychmiastowe przekazanie dziecka rodzicom, opiekunom prawnym lub faktycznym, od których dziecko zostało odebrane.

30

O prawie do złożenia zażalenia, wraz ze wskazaniem sądu opiekuńczego właściwego miejscowo do jego rozpatrzenia, pracownik socjalny lub funkcjonariusz Policji poucza rodziców, opiekunów prawnych lub faktycznych dziecka. Pouczenie to należy wręczyć na piśmie.

31

Możliwe jest przyjęcie zażalenia w formie ustnej. W tym przypadku z czynności sporządzany jest protokół.

W przypadku braku możliwości wręczenia pouczenia np. z uwagi na stan upojenia alkoholowego rodziców, opiekunów prawnych lub faktycznych dziecka, wręcza pouczenie następnego dnia osobiście lub za pośrednictwem funkcjonariusza Policji albo przesyła pocztą za potwierdzeniem odbioru.

32

Pracownik socjalny po odebraniu dziecka może je umieścić u innej nie zamieszkującej wspólnie osoby najbliższej (w rozumieniu art. 115 § 11 k.k.), w rodzinie zastępczej lub w całodobowej placówce opiekuńczo-wychowawczej.

Ponieważ ustawodawca w art. 12a ust.2 wskazuje, że tryb umieszczania dziecka w pieczy zastępczej regulują przepisy ustawy o pomocy społecznej, należy pamiętać, że wobec tego pracownik socjalny może umieścić dziecko:

- w zawodowej rodzinie o charakterze pogotowia - dzieci poniżej 10 roku życia,
- w całodobowej placówce opiekuńczo-wychowawczej - dzieci poniżej 13 roku życia.

33

Na podstawie wywiadu przeprowadzonego na miejscu zdarzenia lub wiedzy uzyskanej w trakcie wcześniejszej pracy socjalnej z rodziną, ustala osobę najbliższą dla dziecka, u której możliwe jest umieszczenie dziecka.

W celu ustalenia możliwości umieszczenia dziecka u osoby najbliższej pracownik socjalny może konsultować się również z Policją, a zwłaszcza z właściwym dzielnicowym, który posiada rozpoznanie osobowe wśród mieszkańców swojego rejonu służbowego.

34

Osoby najbliższe w rozumieniu art. 115 § 11 Kodeksu karnego to:

- małżonek,
- wstępny (rodzice, dziadkowie),
- zstępny (dzieci, wnuki),
- rodzeństwo (brat, siostra),
- powinowaty w tej samej linii lub stopniu (teści, szwagier),
- osoba pozostająca w stosunku przysposobienia oraz jej małżonek,
- osoba pozostająca we wspólnym pożyciu (konkubent).

35

Jeżeli pracownik socjalny uzna, że to możliwe (jest bezpiecznie, warunki sanitarno-higieniczne odpowiednie, jest osoba, która może czasowo sprawować opiekę) - może pozostawić dziecko w domu rodzinnym, pod warunkiem, że sprawca został odizolowany.

36

W przypadku braku możliwości umieszczenia dziecka u innej niezamieszkującej wspólnie osoby najbliższej, pracownik socjalny nawiązuje kontakt z osobą wskazaną przez powiatową jednostkę pomocy społecznej, która jest odpowiedzialna za koordynację zagadnień związanych z wyszukiwaniem miejsc w rodzinach zastępczych i placówkach opiekuńczo-wychowawczych.

37

Pracownik socjalny, przedstawiciel Policji i ochrony zdrowia podejmują wspólnie następujące czynności:

- 1) diagnozują sytuację,
- 2) oceniają stan zdrowia dziecka oraz stopień zagrożenia jego życia lub zdrowia pod kątem zasadności podjęcia decyzji o jego odebraniu,
- 3) oceniają stan sanitarno-higieniczny mieszkania,
- 4) sprawdzają kto sprawuje bezpośrednią opiekę nad dzieckiem, w jakim jest stanie, czy znajduje się pod wpływem alkoholu lub innych środków odurzających.

38

Obowiązki pracownika socjalnego

- **przed odebraniem:**
 - wezwanie policji i lekarza (lub ratownika medycznego, pielęgniarki),
 - przedstawienie sytuacji,
 - podjęcie wspólnie z policjantem, lekarzem (lub ratownikiem medycznym, pielęgniarką) decyzji o odebraniu dziecka,
- **w trakcie odbierania:**
 - wręczenie rodzicom (opiekunom prawnym lub faktycznym dziecka) - na piśmie, pouczenia o prawie do złożenia zażalenia wraz ze wskazaniem sądu opiekuńczego właściwego miejscowo do jego rozpatrzenia. W sytuacji, gdy jest to niemożliwe, gdyż rodzice są pod wpływem alkoholu, narkotyków lub innych środków odurzających, należałoby rozważyć przerwanie pouczenia pocztą, za poświadczeniem odbioru.

39

➤ **po odebraniu:**

- umieszczenie dziecka u niezamieszkującej wspólnie osoby najbliższej, w rodzinie zastępczej lub całodobowej placówce opiekuńczo - wychowawczej,
- powiadomienie sądu opiekuńczego - niezwłocznie, nie później niż w ciągu 24 godzin o odebraniu dziecka z rodziny i umieszczeniu go u niezamieszkującej wspólnie osoby najbliższej, w rodzinie zastępczej lub całodobowej placówce opiekuńczo - wychowawczej,
- przyjęcie od rodziców/opiekunów zażalenia na odebranie dziecka. W przypadku wniesienia zażalenia za pośrednictwem pracownika socjalnego, który dokonał odebrania dziecka - niezwłoczne przekazanie zażalenia do sądu.

Pracownik socjalny odbiera na piśmie potwierdzenie przyjęcia dziecka przez osobę najbliższą, rodzinę zastępczą lub placówkę opiekuńczą.

40

- Art. 598¹⁰ k.p.c. mówi o tym, że na żądanie pracownika socjalnego Policja jest zobowiązana udzielić mu pomocy przy czynności odebrania dziecka.

- Art. 598¹¹ § 3 k.p.c. zobowiązuje Policję do usunięcia osób przeszkadzających pracownikowi socjalnemu w czynności odebrania dziecka, gdy pracownik tego zażąda.

- Natomiast przepis art. 598¹² § 1 k.p.c. mówi o tym, że pracownik socjalny w trakcie wykonywania czynności odebrania dziecka powinien zachować szczególną ostrożność i uczynić wszystko, aby dobro dziecka nie zostało naruszone oraz uprawnia pracownika socjalnego do żądania udzielenia mu pomocy w wykonaniu tej czynności przez innego specjalistę np. psychologa.

41

Obowiązki funkcjonariuszy Policji

➤ **przed odebraniem:**

- sprawdzenie legitymacji pracownika socjalnego,
- ustalenie tożsamości odbieranego dziecka, rodziców, opiekunów prawnych lub faktycznych, a w razie potrzeby - lekarza lub ratownika medycznego lub pielęgniarki i innych uczestników postępowania, obecnych w miejscu wykonywania czynności,
- zapoznanie się ze wszystkimi informacjami dotyczącymi dziecka, będącymi w posiadaniu pracownika socjalnego,
- ocena na podstawie informacji i okoliczności faktycznych zastanych na miejscu stopnia zagrożenia życia lub zdrowia dziecka i przedstawienie pracownikowi socjalnemu swojego stanowiska co do zasadności jego odebrania,
- współuczestniczenie z pracownikiem socjalnym, lekarzem (lub ratownikiem medycznym, pielęgniarką) w podjęciu decyzji o odebraniu dziecka,

42

➤ **w trakcie odbierania:**

- zapewnienie bezpieczeństwa osobistego dziecku, pracownikowi socjalnemu i innym uczestnikom postępowania a także dostępu do miejsca wykonywania obowiązków służbowych i porządku w tym miejscu,
- w razie potrzeby udzielenie pierwszej pomocy i wezwanie pogotowia ratunkowego,
- wręczenie rodzicom, opiekunom prawnym lub faktycznym dziecka pisemnego pouczenia o prawie złożenia do właściwego miejscowo sądu opiekuńczego zażalenia na odebranie dziecka. Policjanci nie robią tego, jeśli rodziców pouczył pracownik socjalny.

43

➤ **po odebraniu:**

- na wniosek pracownika socjalnego udzielenie niezbędnej pomocy przy umieszczeniu dziecka u innej niezamieszkującej wspólnie osoby najbliższej, w rodzinie zastępczej lub w całodobowej placówce opiekuńczo wychowawczej. Pomoc, o której mowa, będzie polegała w pierwszej kolejności na:
 - zapewnieniu bezpieczeństwa osobistego dziecku, pracownikowi socjalnemu i innym uczestnikom postępowania,
 - ustaleniu tożsamości osoby najbliższej, uprawnionego członka rodziny zastępczej lub uprawnionego pracownika placówki opiekuńczo wychowawczej, w której umieszczone zostanie dziecko,
- sporządzenie (po zakończeniu czynności) notatki urzędowej z przeprowadzonych czynności zawierającej w szczególności: imię i nazwisko oraz stopień służbowy; określenie daty i miejsca przeprowadzonych czynności; informacje o formie i treści wniosków pracownika socjalnego, na którego wniosek podjęte zostały czynności; imię i nazwisko pracownika socjalnego oraz adres jednostki organizacyjnej pomocy społecznej; imię i nazwisko lekarza lub ratownika medycznego, lub pielęgniarzki, którzy uczestniczyli w podjęciu decyzji o odebraniu dziecka z rodziny;

44

- imię i nazwisko oraz inne dane niezbędne do ustalenia tożsamości odbieranego dziecka, rodziców, opiekunów prawnych lub faktycznych oraz innych uczestników postępowania obecnych w miejscu wykonywania czynności;
- opis wykonanych czynności, w tym informacje o podjętej decyzji, z uwzględnieniem stanowisk poszczególnych uczestników;
- wskazanie osób, którym funkcjonariusz wręczył pisemne pouczenie o prawie do złożenia zażalenia do sądu opiekuńczego na odebranie dziecka;
- informację o wniesieniu za pośrednictwem funkcjonariusza Policji zażalenia do sądu opiekuńczego na odebranie dziecka;
- informację o osobie i miejscu, w którym umieszczono odebrane dziecko, jeśli policjant będzie uczestniczył w tej czynności.

Kopia sporządzonej notatki urzędowej przekazywana jest do sądu opiekuńczego oraz właściwej jednostki organizacyjnej pomocy społecznej.

45

Procedury postępowania Policji określa rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 31 marca 2011 r. w sprawie procedury postępowania przy wykonywaniu czynności odebrania dziecka z rodziny w razie bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia dziecka w związku z przemocą w rodzinie.

46

Obowiązki przedstawicieli służby zdrowia

- czuwanie nad stanem zdrowia dziecka,
- zapoznanie się ze wszystkimi informacjami dotyczącymi dziecka, będącymi w posiadaniu pracownika socjalnego,
- określenie stanu zdrowia dziecka, udzielenie pomocy lekarskiej, ocena na podstawie informacji i okoliczności faktycznych zastanych na miejscu stopnia zagrożenia życia lub zdrowia dziecka i przedstawienie pracownikowi socjalnemu swojego stanowiska co do zasadności jego odebrania,
- współuczestniczenie z pracownikiem socjalnym i policjantem w podjęciu decyzji o odebraniu dziecka,

47

Przewóz dziecka

Przepisy nie regulują wprost sposobu przewozu dziecka po jego odebraniu do miejsca umieszczenia. Należy przyjąć za zasadę, że za kompleksowe zabezpieczenie sytuacji dziecka, odpowiadają trzy służby biorące udział w procedurze odbierania dziecka z rodziny. Pracownik socjalny decyduje o odebraniu dziecka podejmuje wspólnie z policją oraz pracownikiem ochrony zdrowia. Jedną ze wskazanych ustawowo służb będzie dysponowała samochodem służbowym lub wykorzystywanym do celów służbowych. Kwestie techniczne należy więc rozstrzygnąć przy współpracy i wspólnym podejmowaniu decyzji pomiędzy trzema służbami działającymi na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie uczestniczącymi w zdarzeniu.

48

Zgodnie z art. 39 ust. 3 - 4 ustawy z dnia 20 czerwca 1997 r. - Prawo o ruchu drogowym w pojeździe samochodowym wyposażonym w pasy bezpieczeństwa dziecko w wieku do 12 lat, nieprzekraczające 150 cm wzrostu, przewozi się w foteliku ochronnym lub innym urządzeniu do przewożenia dzieci, odpowiadającym wadze i wzrostowi dziecka oraz właściwym warunkom technicznym, nie dotyczy to jednak przewozu dziecka taksówką osobową, specjalistycznym środkiem transportu sanitarnego, o którym mowa w art. 36 ust. 2 ustawy z dnia 8 września 2006 r. o Państwowym Ratownictwie Medycznym lub pojazdem Policji.

49

Jeżeli po uzgodnieniu z pozostałymi służbami, obowiązku przewiezienia dziecka podejmie się pracownik socjalny, to obowiązek ten spoczywa na samorządzie gminnym lub powiatowym jako organie odpowiedzialnym za realizację wszystkich zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

W takim przypadku to samorząd gminny lub powiatowy będzie zobowiązany do zorganizowania dowiezienia dziecka do określonego miejsca w celu zabezpieczenia jego sytuacji lub do pokrycia kosztów zorganizowania transportu.

Należy także mieć na uwadze, że na żądanie pracownika socjalnego Policja jest zobowiązana do udzielenia mu pomocy przy czynnościach związanych z przymusowym odebraniem osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką. Pomoc udzielona przez Policję może więc polegać na dowiezieniu dziecka do odpowiedniej placówki lub do dalszej rodziny.

50

Jak wynika z zebranych danych statystycznych w 2018 r. na podstawie art. 12a ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie odebrano **1 130* dzieci**, w tym: 564 chłopców i 566 dziewczynek.

Liczba dzieci umieszczonych u innej niezamieszkującej wspólnie osoby najbliższej, w rozumieniu art. 115 § 11 kk w 2018 r. wyniosła **353**. Liczba dzieci umieszczonych w rodzinie zastępczej wyniosła **563**. Liczba dzieci umieszczonych w placówce opiekuńczo-wychowawczej wyniosła: **459**.

Liczba dzieci odebranych przez pracownika socjalnego	2014	2015	2016	2017	2018
	1 359	1 158	1 214	1 123	1 130

51

Źródło: Sprawozdanie z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie za okres od 1 stycznia do 31 grudnia 2018 r.

Legenda

	od 13 do 27
	od 28 do 50
	od 51 do 68
	od 69 do 100
	od 101 do 169

§

4. Pracownik socjalny ma **obowiązek niezwłocznego powiadomienia sądu opiekuńczego**, nie później niż w ciągu 24 godzin, o odebraniu dziecka z rodziny i umieszczeniu go u niezamieszkującej wspólnie osoby najbliższej, w rodzinie zastępczej lub w placówce opiekuńczo-wychowawczej.

53

Z punktu widzenia ochrony interesów małoletniego najistotniejsze jest aby informacja o jego odebraniu w ogóle dotarła do sądu. Niemniej powyższe ustalenia świadczą w pewnym stopniu o standardach realizowania procedury prawnej odebrania dziecka przez pracowników społecznych, którzy - o ile brak jest mechanizmu wymuszającego stosowanie tej procedury - skłonni są o niej odstępować, dokonując swobodnej i subiektywnej oceny znaczenia przewidzianych przez ustawodawcę wymogów.

54

Rodzicom, opiekunom prawnym lub faktycznym przysługuje zażalenie do sądu opiekuńczego na odebranie dziecka, o którym mowa w art. 12a. W zażaleniu można domagać się zbadania zasadności i legalności odebrania dziecka oraz prawidłowości jego dokonania.

Zażalenie może być wniesione za pośrednictwem pracownika socjalnego lub funkcjonariusza Policji, którzy dokonali odebrania dziecka. W takim przypadku zażalenie podlega niezwłocznemu przekazaniu do sądu opiekuńczego.

Sąd rozpatruje zażalenie niezwłocznie, nie później jednak niż w ciągu 24 godzin. W razie uznania bezzasadności lub nielegalności odebrania dziecka sąd zarządza natychmiastowe przekazanie dziecka rodzicom, opiekunom prawnym lub faktycznym, od których dziecko zostało odebrane.

55

Sąd rodzinny, rozpoznając sprawę odebrania dziecka, będzie badał: zasadność, legalność i prawidłowość wykonania czynności opisanej w art. 12a-12c.

Jeśli chodzi o aspekt zasadności, to sąd zbada, czy występowały przesłanki do wykonania tej czynności, czyli czy miało miejsce bezpośrednie zagrożenie życia/zdrowia dziecka i czy związane ono było z przemocą w rodzinie. Warto podkreślić, że przedstawiciele służb wykonujących czynność winni znać definicję „przemocy” określonej w art. 2 pkt 2.

W zakresie legalności weryfikowane będzie umocowanie pracownika socjalnego do wykonania czynności, czyli czy jest on pracownikiem socjalnym w rozumieniu ustawy o pomocy społecznej i czy dokonał on czynności w czasie wykonywania obowiązków służbowych i zgodnie z zapisem art. 12a ust. 3 (tryb podejmowania decyzji o odebraniu dziecka).

Jeśli zaś chodzi o prawidłowość wykonania czynności, to sąd będzie badał: czy zgodnie z przepisami została podjęta decyzja o odebraniu dziecka, czy pracownik socjalny/funkcjonariusz Policji pouczył na piśmie rodziców/opiekunów o prawie do złożenia zażalenia do sądu opiekuńczego i czy niezwłocznie przekazał zażalenie do sądu, czy pracownik socjalny prawidłowo umieścił dziecko w pieczy zastępczej, czy w przewidzianym w ustawie czasie powiadomił sąd o czynności odebrania.

56

Do sądów w 2018 r. wpłynęło ogółem **15** zażaleń na odebranie dziecka w trybie art. 12b ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie. Z roku 2017 pozostało do rozpatrzenia 1 zażalenie. Sądy rozpatrzyły łącznie 16 zażaleń.

Z tych 16 zażaleń uwzględniono w całości lub w części 5 zażaleń, oddalono 4, odrzucono 1, zwrócono 1, umorzono 1.

57

Art. 579 (1)

§ 1. Po powzięciu wiadomości o umieszczeniu dziecka w pieczy zastępczej bez orzeczenia sądu opiekuńczego, sąd ten niezwłocznie wszczyna postępowanie opiekuńcze.

§ 2. Jeżeli umieszczenie dziecka w pieczy zastępczej nastąpiło w trybie art. 12a ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2015 r. poz. 1390 oraz z 2019 r. poz. 730) sąd niezwłocznie, po wysłuchaniu pracownika socjalnego, który odebrał dziecko z rodziny, nie później jednak niż w ciągu 24 godzin, wydaje orzeczenie o umieszczeniu dziecka w pieczy zastępczej, albo orzeczenie o powrocie dziecka do rodziny.

§ 3. Sąd opiekuńczy okresowo, nie rzadziej niż raz na sześć miesięcy, dokonuje oceny sytuacji dziecka umieszczonego w pieczy zastępczej w celu ustalenia możliwości powrotu dziecka do rodziny. Jeżeli wymaga tego dobro dziecka, sąd wszczyna postępowanie o pozbawienie władzy rodzicielskiej jego rodziców.

58

Tabela 28. Orzeczenie sądu opiekuńczego o umieszczeniu dziecka w pieczy zastępczej lub jego powrocie do rodziny – rodzaj rozstrzygnięcia

Rodzaj rozstrzygnięcia	Sprawy	
	w liczbach bezwzgl.	w procentach
Umieszczenie dziecka tam gdzie znalazło się w wyniku odebrania	48	36,9
Umieszczenie dziecka w takim rodzaju pieczy zastępczej w jakim zostało umieszczone przez pracownika socjalnego – bez wskazania konkretnego podmiotu	38	29,2
Umieszczenie dziecka w innej formie pieczy zastępczej, u innych osób lub w innym podmiocie niż te, u których dziecko znalazło się w wyniku odebrania	20	15,4
Umieszczenie dziecka u matki	1	0,8
Nakazanie powrotu dziecka do rodziny	21	16,2
Sąd nie wydał postanowienia przewidzianego w art. 579 § 2 k.p.c.	2	1,5
Ogółem	130	100

59

W ponad 4/5 postępowań (82,3%) sądy wydawały rozstrzygnięcie, które prowadziło do utrzymania skutków decyzji pracownika socjalnego o odebraniu dziecka. Powrót dziecka do rodziny został nakazany w 21 przypadkach (16,2%). Z uwagi na ograniczone możliwości dowodowe na tym etapie postępowania liczbę tę należy ocenić jako znaczną.

Jednocześnie ujawniły się rozbieżności w formułowaniu rozstrzygnięcia przez sądy. W 38 sprawach odnotowano praktykę, polegającą na określeniu w sentencji postanowienia rodzaju pieczy zastępczej, w której umieszczone zostało dziecko bez określenia konkretnego podmiotu.

W 48 sprawach (36,9%) sentencja nie pozostawiała wątpliwości co do tego, że dziecko zostało umieszczone w tej samej rodzinie zastępczej lub w placówce opiekuńczo-wychowawczej, w której zostało umieszczone przez pracownika socjalnego.

60

Ponieważ sąd opiekuńczy, orzekając o umieszczeniu dziecka w pieczy zastępczej lub jego powrocie do rodziny, ma jedynie 24 godziny na podjęcie decyzji, należy przyjąć, że orzeczenie to powinno mieć charakter tymczasowy.

W tak krótkim czasie sąd nie ma bowiem możliwości przeprowadzenia postępowania dowodowego i uzyskania pełnej informacji na temat sytuacji rodzinnej i wychowawczej dziecka. Co do zasady właściwe jest zatem dalsze prowadzenie postępowania w celu wydania ostatecznego postanowienia w przedmiocie władzy rodzicielskiej. Oczywiście od reguły tej mogą pojawić się wyjątki np. wtedy, gdy odebranie następuje w trakcie toczącego się postępowania lub sytuacja rodziny jest znana sądowi z poprzednio prowadzonego postępowania.

61

Istotnym elementem postępowania sądowego toczącego się w związku z odebraniem dziecka z rodziny na podstawie art. 12a u.p.r. jest obowiązek wysłuchania pracownika socjalnego przez sąd opiekuńczy przed wydaniem orzeczenia o umieszczeniu dziecka w pieczy zastępczej, albo orzeczenia o powrocie dziecka do rodziny (art. 579(1) § 2 k.p.c.).

62

W ponad połowie postępowań sądowych poddanych badaniu (72 przypadki – 55,4%) sąd w ogóle nie wysłuchał pracownika socjalnego. Po wydaniu orzeczenia, o którym jest mowa w art. 579¹ § 2 k.p.c. sąd wysłuchał pracownika socjalnego w 16 sprawach (12,3%). Jedynie w 42 postępowaniach (32,3%) wysłuchanie pracownika socjalnego zostało przeprowadzone w sposób przewidziany w art. 579¹ § 2 k.p.c.

Na podstawie badanych akt trudno jest wskazać, dlaczego w tak wielu sprawach przytoczone unormowanie nie jest stosowane. Być może wynika to z nieformalnych, niemających odzwierciedlenia w aktach sprawy, kontaktach sędziego z pracownikiem socjalnym. Można również przypuszczać, że sędziowie uznają wysłuchanie pracownika za zbędne w świetle otrzymanej dokumentacji dotyczącej odebrania dziecka (zawiadomienie o odebraniu, dokument potwierdzający poinformowanie rodziców o prawie do złożenia zażalenia, notatka policyjna itp.).

63

Wprowadzenie procedur postępowania interwencyjnego w sytuacjach kryzysowych związanych z przemocą w rodzinie dla osób realizujących te zadania stanowi obowiązek wojewody

Przedstawienie uporządkowanego sposobu działania w sytuacjach trudnych, który pozwala szybko i skutecznie działać bez zbędnego zastanawiania się szczególnie wtedy gdy zagrożone jest bezpieczeństwo dziecka.

64

Art. 47 Konstytucji RP

Każdy ma prawo do ochrony prawnej życia prywatnego, rodzinnego, czci i dobrego imienia oraz do decydowania o swoim życiu osobistym.

Art. 1 ust. 2 ustawy o Policji

Do podstawowych zadań Policji należą:

1) ochrona życia i zdrowia ludzi oraz mienia przed bezprawnymi zamachami naruszającymi te dobra;

65

W sytuacji, gdy policjant w czasie wykonywania obowiązków służbowych stwierdza bezpośrednie zagrożenie życia lub bezpośrednie zagrożenie zdrowia dziecka w związku z występowaniem przemocy w rodzinie lub z innego powodu (np. ze względu na chorobę albo śmierć osób sprawujących opiekę nad dzieckiem), ma prawo do odebrania dziecka z rodziny i umieszczenia go:

- w rodzinie zastępczej pełniącej funkcję pogotowia rodzinnego
- w całodobowej placówce opiekuńczo-wychowawczej typu interwencyjnego.

66

Ustawa o pieczy zastępczej

Art. 58.

1. Rodzina zastępcza zawodowa pełniącą funkcję pogotowia rodzinnego przyjmuje dziecko:
 - 1) na podstawie orzeczenia sądu;
 - 2) w przypadku gdy dziecko zostało doprowadzone przez Policję lub Straż Graniczną;
 - 3) na wniosek rodziców, dziecka lub innej osoby w przypadku, o którym mowa w art. 12a ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie.

Art. 103.

1. Zadaniem placówki opiekuńczo-wychowawczej typu interwencyjnego jest doraźna opieka nad dzieckiem w czasie trwania sytuacji kryzysowej, w szczególności placówka jest obowiązana przyjąć dziecko w przypadkach wymagających natychmiastowego zapewnienia dziecku opieki.
2. Do placówki, o której mowa w ust. 1, dziecko przyjmuje się:
 - 1) na podstawie orzeczenia sądu;
 - 2) w przypadku gdy dziecko zostało doprowadzone przez Policję lub Straż Graniczną;
 - 3) na wniosek rodziców, dziecka lub osoby trzeciej lub umieszcza się dziecko w trybie art. 12a ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie

67

WYJĘCIE DZIECKA SPOD WŁADZY RODZICIELSKIEJ

- decyzja o odebraniu dziecka - obowiązek wezwania pogotowia w celu sprawdzenia stanu zdrowia dziecka
- konieczność uzyskania zaświadczenia, że dziecko nie potrzebuje hospitalizacji (zaświadczenie potrzebne do przetransportowania dziecka)
- odmowa wydania zaświadczenia - dziecko powinno trafić do szpitala
- ZAWIADOMIENIE DO SĄDU RODZINNEGO
 - Zespół ds. Nieletnich (i ds. Patologii) - sporządzenie dokumentacji - przekazanie informacji do Sądu
- TRANSPORT
 - dziecko nie potrzebuje fotelika
 - trudności: przygotowanie dziecka,
 - odebrane dziecko trafia do pieczy zastępczej

68

NOWELIZACJA PRZEPISÓW W KONTEKŚCIE OCHRONY OSÓB DOZNAJĄCYCH PRZEMOCY W RODZINIE.

69

Ustawy z dnia 30 kwietnia 2020 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw

- Ustawa wprowadza wiele zmian do porządku prawnego, które to zmiany mają za zadanie ochronę ofiary przemocy w rodzinie. Ww. ustawa wprowadza największe od 10 lat zmiany w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie.
- Zgodnie z przepisami ww. ustawy, dla stworzenia skutecznego systemu ochrony osób dotkniętych przemocą w rodzinie, wprowadza się odrębne postępowania sądowe w sprawach o zobowiązanie osoby stosującej przemoc do opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia oraz o zakazanie zbliżania się do mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia.
- Na mocy ww. ustawy przyznano nowe, szerokie uprawnienia Policji i żandarmerii wojskowej - wydawanie natychmiastowych nakazów opuszczenia lokalu lub zakaz zbliżania. Ustawa wprowadza szereg zmian w zakresie funkcjonowania zespołów interdyscyplinarnych. Do procedury Niebieskiej Karty włącza Żandarmerię Wojskową.
- Nowe przepisy wchodzą w życie 30 listopada 2020 r.

70

Odrębne postępowania sądowe w sprawach o zobowiązanie osoby stosującej przemoc do opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia oraz o zakazanie zbliżania się do mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia

- Nowa regulacja zakłada, że postępowanie to będzie wszczynane na wniosek choć wydaje się, że możliwa będzie ingerencja sądu z urzędu, np. na skutek informacji uzyskanych od organów pomocy społecznej, policji albo innych podmiotów.
- Wniosek o zobowiązanie osoby stosującej przemoc w rodzinie do opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia lub zakazanie zbliżania się do mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia może być złożony na urzędowym formularzu.

71

Problem z pojęciem „bezpośredniego otoczenia mieszkania”

Pojęcie to jest nieprecyzyjne.

Sąd wydając postanowienie powinien dokładnie określić co w danym stanie faktycznym oznacza „bezpośrednie otoczenie mieszkania”. W przeciwnym wypadku wydane orzeczenie będzie generowało kolejne konflikty gdyż istnieje duże ryzyko rozbieżnej interpretacji tego pojęcia przez osobę zobowiązaną oraz osobę pokrzywdzoną przemocą w rodzinie.

Jednakże, aby sąd mógł dokładnie sprecyzować w sentencji orzeczenia zakres obowiązku osoby zobowiązanej konieczne jest zawarcie w ustawie definicji pojęcia „bezpośrednie otoczenie mieszkania”.

Brak definicji ustawowej i brak obowiązku precyzyjnego określenia treści zakazu może spowodować, że sądy będą posługiwały się terminologią ustawową, a więc będą orzekały o zakazie zbliżania się do „bezpośredniego otoczenia mieszkania”. Taki zakaz będzie niewykonalny.

72

Problem z pojęciem „zbliżanie się”

Przedmiotem orzeczenia sądu ma być zakaz zbliżania się do mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia.

Trudno jednoznacznie wskazać w jakiej odległości od mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia może przebywać sprawca przemocy, aby jego zachowanie nie zostało potraktowane jako „zbliżanie się”. Ponownie, należy w tym miejscu zauważyć, że nowe rozwiązanie, nawet w przypadku doprecyzowania zwrotu bezpośrednie otoczenie mieszkania (np. poprzez kryterium odległości od mieszkania lub granic nieruchomości, na której znajduje się mieszkanie lub budynek, w którym znajduje się mieszkanie), nie zagwarantuje osobie dotkniętej przemocą w rodzinie pełnej ochrony.

73

Art. 560⁴ k.p.c.

§ 1. Sąd orzeka po przeprowadzeniu rozprawy.

§ 2. W wypadku gdy do wniosku lub innych pism nie dołączono odpisów, sąd sporządza i doręcza ich odpisy. Odpis wniosku lub innych pism sąd doręcza również prokuratorowi, i zawiadamia się go o terminach rozprawy.

Art. 560⁵

Sąd orzeka w terminie jednego miesiąca od dnia wniesienia wniosku.

74

Art. 560⁶ k.p.c.

§ 1. Jeżeli jest to niezbędne dla zapewnienia szybkości postępowania sąd może dokonywać doręczeń przez Policję lub Żandarmerię Wojskową.

§ 2. Doręczeń, o których mowa w § 1, Policja lub Żandarmeria Wojskowa dokonuje nie później niż w terminie tygodniowym od dnia otrzymania zlecenia.

§ 3. Jeżeli adresata nie zastano przy próbie doręczenia, Policja lub Żandarmeria Wojskowa ustala, czy adresat zamieszkuje pod wskazanym adresem. Z treści dokonanych ustaleń Policja lub Żandarmeria Wojskowa sporządza notatkę, którą przekazuje zlecającemu doręczenie sądowi.

75

§ 4. Jeżeli próba doręczenia okaże się bezskuteczna, a zgodnie z ustaleniami Policji lub Żandarmerii Wojskowej adresat zamieszkuje pod wskazanym adresem, w oddawczej skrzynce pocztowej adresata umieszcza się zawiadomienie o podjętej próbie doręczenia wraz z informacją o możliwości odbioru pism lub odpisów postanowień sądu w budynku sądu zlecającego doręczenie, do którego Policja lub Żandarmeria Wojskowa je zwraca. Do zawiadomienia Policja lub Żandarmeria Wojskowa dołącza pouczenie, że pismo lub odpis postanowienia należy odebrać z sądu w terminie 7 dni od dnia umieszczenia zawiadomienia. Jeżeli pod wskazanym adresem zastano dorosłego domownika adresata, niebędącego osobą dotkniętą przemocą w rodzinie, o możliwości odbioru poucza się dodatkowo tego domownika. W przypadku bezskutecznego upływu terminu do odbioru pisma lub odpisu postanowienia, uważa się, że zostały doręczone w ostatnim dniu tego terminu.

76

§ 5. Jeżeli próba doręczenia okaże się bezskuteczna, a zgodnie z ustaleniami Policji lub Żandarmerii Wojskowej adresat nie zamieszkuje pod wskazanym adresem, Policja lub Żandarmeria Wojskowa zwraca pisma lub odpisy postanowień sądowi informując o dokonanych ustaleniach. To samo dotyczy przypadku, gdy Policji lub Żandarmerii Wojskowej mimo podjęcia wymaganych czynności nie udało się ustalić, czy adresat zamieszkuje pod wskazanym adresem.

§ 6. Policja lub Żandarmeria Wojskowa, w toku postępowania, udzielają sądowi innej pomocy niezbędnej do jego szybkiego zakończenia.

77

Art. 560⁸ k.p.c.

1. Sąd z urzędu doręcza odpis postanowienia uczestnikom postępowania, prokuratorowi, Policji lub Żandarmerii Wojskowej oraz zawiadamia właściwy miejscowo zespół interdyscyplinarny, o którym mowa w przepisach ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, a gdymieszkanie zamieszkuje osoby małoletnie, mając na uwadze potrzebę ochrony ich dobra, także właściwy miejscowo sąd opiekuńczy.

2. Termin do złożenia wniosku o uzasadnienie biegnie od dnia ogłoszenia postanowienia.

78

Art. 560y

Jeżeli do apelacji nie dołączono jej odpisów, sąd sporządza i doręcza odpis apelacji.

Art. 560¹⁰

Termin do wniesienia odpowiedzi na apelację jest tygodniowy.

Art. 560¹¹

Sąd drugiej instancji orzeka w terminie jednego miesiąca od przedstawienia akt sprawy przez sąd pierwszej instancji wraz z apelacją.

79

Art. 755² k.p.c.

§ 1. W sprawach o zobowiązanie osoby stosującej przemoc w rodzinie do opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia lub zakazanie zbliżania się do mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia sąd może udzielić zabezpieczenia również przez przedłużenie obowiązywania nakazu lub zakazu, o którym mowa w art. 15aa ust. 1 ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji, zwanej dalej ustawą o Policji lub art. 18a ust. 1 ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 r. o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych zwanej dalej ustawą o Żandarmerii Wojskowej. Sąd może zmienić wskazany w nakazie lub zakazie obszar lub odległość od tego mieszkania, którą osoba stosująca przemoc w rodzinie obowiązana jest zachować.

80

§ 2. Sąd udzielając zabezpieczenia określa częstotliwość dokonywania przez Policję lub Żandarmerię Wojskową, sprawdzenia czy przedłużony nakaz lub zakaz nie są naruszane, mając na uwadze treść przepisów art. 15ai ust. 1 ustawy o Policji lub art. 18i ust. 1 ustawy o Żandarmerii Wojskowej.

§ 4. Wniosek o udzielenie zabezpieczenia podlega rozpoznaniu bezzwłocznie, nie później jednak niż w terminie trzech dni od dnia jego wpływu do sądu.

§ 5. Sąd doręcza niezwłocznie odpis postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia uczestnikom postępowania wraz z pouczeniem o zażaleniu oraz, prokuratorowi i Policji lub Żandarmerii Wojskowej, a nadto zawiadamia właściwy miejscowo zespół interdyscyplinarny, o którym mowa w przepisach ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, a gdy w mieszkaniu zamieszkują osoby małoletnie, z uwagi na potrzebę ochrony ich dobra, także właściwy miejscowo sąd opiekuńczy.

81

Art. 755³

W sprawach o zobowiązanie osoby stosującej przemoc w rodzinie do opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia lub zakazanie zbliżania się do mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia sąd udzielając zabezpieczenia wskazuje w postanowieniu czas jego trwania.

Art. 755⁴

Sąd opiekuńczy po otrzymaniu zawiadomienia, o którym mowa w art. 15ad ust. 2 ustawy o Policji lub art. 18d ust. 2 ustawy o Żandarmerii Wojskowej wszczyna postępowanie z urzędu i bezzwłocznie orzeka w przedmiocie zabezpieczenia.

82

NOWE UPRAWNIENIA DLA FUNKCJONARIUSZY POLICJI

Wydawanie nakazów natychmiastowego opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia lub zakaz zbliżania się do mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia

CEL: natychmiastowe usunięcie sprawców przemocy i zapewnienie bezpieczeństwa osobom doznającym przemocy

83

Art. 15aa.

1. Funkcjonariusz Policji ma prawo wydać wobec osoby, która swoim zachowaniem polegającym na stosowaniu przemocy w rodzinie, w rozumieniu przepisów o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, stwarza zagrożenie dla życia lub zdrowia osoby dotkniętej tą przemocą, nakaz natychmiastowego opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia lub zakaz zbliżania się do mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia.

84

2. Funkcjonariusz Policji w celu stwierdzenia zasadności zastosowania nakazu lub zakazu ocenia ryzyko zagrożenia życia lub zdrowia ludzkiego, odrębnie dla osoby dorosłej i dziecka, biorąc pod uwagę w szczególności:

- 1) akty przemocy fizycznej w rodzinie będące podstawą podjęcia interwencji;
- 2) wiek osoby dotkniętej przemocą w rodzinie;
- 3) stosowanie przemocy w rodzinie wobec kobiety w ciąży;
- 4) niepełnosprawność osoby dotkniętej przemocą w rodzinie w rozumieniu art. 2 pkt 10 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych;
- 5) zależność osoby dotkniętej przemocą w rodzinie od osoby stosującej tę przemoc ze względu na stan zdrowia lub jej zaburzenia psychiczne;
- 6) zaburzenia psychiczne osoby stosującej przemoc w rodzinie;
- 7) stan osoby stosującej przemoc w rodzinie podczas interwencji związany z użyciem, nadużywaniem lub uzależnieniem od alkoholu, środków odurzających lub substancji psychotropowych, środków zastępczych lub nowych substancji psychoaktywnych;
- 8) kierowanie przez osobę stosującą przemoc w rodzinie gróźb jej użycia ze skutkiem zagrożenia życia lub zdrowia;
- 9) dostęp osoby stosującej przemoc w rodzinie do niebezpiecznego narzędzia lub broni;

85

- 10) informacje o dotychczas stosowanej przemocy lub prowadzonych postępowaniach wobec osoby stosującej przemoc w związku z jej użyciem;
- 11) informacje od osób dotkniętych przemocą dotyczące obaw o własne życie lub zdrowie, w tym związanych z nasileniem aktów przemocy w rodzinie;
- 12) informacje o próbach targnięcia się na własne życie lub życie osób wspólnie zamieszkujących przez osobę stosującą przemoc w rodzinie w związku ze stosowaniem tej przemocy;
- 13) informacje o próbach targnięcia się na własne życie przez osobę dotkniętą przemocą w rodzinie w związku ze stosowaniem tej przemocy.

3. Nakaz lub zakaz mogą być stosowane łącznie.

4. Nakaz lub zakaz jest natychmiast wykonalny.

5. Funkcjonariusz Policji w nakazie lub zakazie wskazuje obszar lub odległość od wspólnie zajmowanego mieszkania, którą osoba stosująca przemoc w rodzinie obowiązana jest zachować.

6. Przepis ust. 1 stosuje się do każdego lokalu służącego zaspokajaniu bieżących potrzeb mieszkaniowych.

86

Art. 15ab.

1. Nakaz lub zakaz, o których mowa w art. 15aa ust. 1, funkcjonariusz Policji wydaje podczas wykonywania czynności we wspólnie zajmowanym mieszkaniu lub jego bezpośrednim otoczeniu w związku z podjętą interwencją, albo w związku z powzięciem informacji o stosowaniu przemocy w rodzinie, w szczególności zgłoszenia przez kuratora sądowego lub pracownika jednostki organizacyjnej pomocy społecznej w związku z wykonywaniem ustawowych obowiązków lub przez osobę dotkniętą przemocą w rodzinie.

2. Nakaz lub zakaz może być wydany również bezpośrednio po zwolnieniu osoby zatrzymanej na podstawie art. 15a.

3. Policja wykonuje czynności niezwłocznie w związku z powzięciem informacji, o której mowa w ust. 1.

87

NOWE PRZEPISY TO NIE TYLKO PRAWO, ALE TAŻE LICZNE OBOWIĄZKI

88

Przesłuchanie zgłaszającego w charakterze świadka, w tym przesłuchanie małoletniego

Przesłuchanie osoby zgłaszającej w charakterze świadka:

- pouczeniu o treści art. 233 k.k.
- przesłuchanie na okoliczności wskazane w zgłoszeniu
- przesłuchanie - o ile to możliwe - na miejscu zdarzenia.

Przesłuchanie innych osób:

- w celu ustalenia, czy zachodzą przesłanki, o których mowa w art. 15aa ust. 1, oraz w celu wskazania obszaru lub odległości od wspólnie zajmowanego mieszkania, którą osoba stosująca przemoc w rodzinie obowiązana jest zachować
- przesłuchanie w szczególności wszystkich dotkniętych tą przemocą osób pełnoletnich wspólnie zajmujące mieszkanie.

UWAGA: Dokonując wskazanych ustaleń Policja uwzględni w protokole przesłuchania zaistnienie okoliczności zagrożenia życia lub zdrowia ludzkiego.

89

Przesłuchanie osoby małoletniej - do 15 roku życia:

- przesłuchanie możliwe tylko wówczas, gdy jej zeznania mogą mieć istotne znaczenie dla sprawy, w szczególności gdy jest jedynym świadkiem zdarzenia,
- przesłuchanie wyłącznie w odpowiednio przystosowanych pomieszczeniach, o których mowa w przepisach k.p.k.

90

Przesłuchanie osoby małoletniej, o której mowa w ust. 4:

- przeprowadza sąd opiekuńczy miejsca jej pobytu na wniosek Policji
- przesłuchanie odbywa się przy udziale prokuratora oraz biegłego psychologa, przy czym osoba pełnoletnia wskazana przez małoletniego ma prawo być obecna przy przesłuchaniu, o ile nie ogranicza to swobody wypowiedzi przesłuchiwanego małoletniego
- w przesłuchaniu nie bierze udziału osoba stosująca przemoc w rodzinie
- z czynności przesłuchania osoby małoletniej sporządza się protokół i nagranie obrazu i dźwięku
- jeżeli małoletni został już przesłuchany na okoliczność stosowania przemocy w rodzinie w innej sprawie, sąd po zapoznaniu się z tymi zeznaniami, ocenia czy zachodzi potrzeba przesłuchania małoletniego w związku z treścią wniosku Policji. W wypadku odstąpienia od przesłuchania, sąd przekazuje Policji protokoły dotychczasowych przesłuchań małoletniego.

91

Art. 15ac.

1. Nakaz lub zakaz, o których mowa w art. 15aa ust. 1, powinien zawierać w szczególności datę, czas i miejsce przeprowadzenia czynności, podstawę prawną, dane funkcjonariuszy przeprowadzających czynność, dane osoby stosującej przemoc w rodzinie, dane osoby dotkniętej tą przemocą, niezbędne pouczenia o trybie, formie i sposobie wnoszenia zażalenia oraz zwięzłe uzasadnienie, w którym wskazuje się podstawy jego wydania.

2. Minister właściwy do spraw wewnętrznych określi, w drodze rozporządzenia wzory nakazu oraz zakazu, szczegółowy sposób postępowania podczas wykonywania czynności związanych z wydaniem nakazu lub zakazu, a także sposób oceny ryzyka zagrożenia życia lub zdrowia ludzkiego, o której mowa w art. 15aa ust. 2, w tym czynniki i kryteria szacowania tego ryzyka, w celu stwierdzenia zasadności zastosowania nakazu lub zakazu oraz w celu stwierdzenia zasadności zatrzymania sprawcy przemocy w rodzinie stwarzającego bezpośrednie zagrożenie dla życia lub zdrowia ludzkiego, o którym mowa w art. 15a, uwzględniając konieczność natychmiastowej i skutecznej ochrony osób doznających przemocy w rodzinie.

92

Art. 15ad.

1. Nakaz lub zakaz doręcza się niezwłocznie osobie stosującej przemoc w rodzinie oraz osobie dotkniętej tą przemocą. W razie niemożności doręczenia nakazu lub zakazu osobie stosującej przemoc w rodzinie, w tym odmowy przyjęcia, doręczenie uważa się za dokonane przez umieszczenie na drzwiach wspólnie zajmowanego mieszkania zawiadomienia o ich wydaniu, miejscu gdzie należy je odebrać, a także zasadach zabrania przedmiotów osobistego użytku i służących do świadczenia pracy ze wspólnie zajmowanego mieszkania, o czym należy dokonać wzmianki w nakazie lub zakazie, wskazując przyczynę braku doręczenia.

2. Odpis nakazu lub zakazu, Policja niezwłocznie doręcza każdorazowo prokuratorowi oraz zawiadamia właściwy miejscowo zespół interdyscyplinarny, o którym mowa w przepisach o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, a gdy w mieszkaniu zamieszkują osoby małoletnie, z uwagi na potrzebę ochrony ich dobra, także właściwy miejscowo sąd opiekuńczy.

93

Art. 15ae.

1. Czynność opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia przez osobę, wobec której wydano nakaz lub zakaz, wymaga spisania protokołu, który podpisują pełnoletnie osoby uczestniczące w czynności.

2. Protokół powinien zawierać:

- 1) datę, czas, miejsce oraz podstawę prawną przeprowadzenia czynności;
- 2) dane funkcjonariuszy Policji przeprowadzających czynność oraz osób w niej uczestniczących;
- 3) oznaczenie czynności oraz jej przebieg;
- 4) wzmiankę o wydaniu nakazu lub zakazu;
- 5) oświadczenia osób uczestniczących w czynności oraz funkcjonariuszy Policji;
- 6) wzmiankę o udzieleniu pouczeń oraz udzielonych informacjach, o których mowa w art. 15ag i art. 15ah;
- 7) w miarę potrzeby stwierdzenie innych okoliczności dotyczących przebiegu czynności, w szczególności wskazanie zabranych przedmiotów osobistego użytku i służących do świadczenia pracy ze wspólnie zajmowanego mieszkania oraz opis pozostawionego mienia, które według twierdzeń osoby, wobec której wydano nakaz lub zakaz, stanowi jej własność.

94

3. Jeżeli osoba uczestnicząca w czynności odmawia podpisu lub nie może go złożyć, funkcjonariusz Policji dokonujący czynności zaznacza przyczynę braku podpisu.

4. Osoba, wobec której wydano nakaz lub zakaz, ma prawo zabrać ze wspólnie zajmowanego mieszkania przedmioty osobistego użytku i służące do świadczenia pracy. W wypadku sprzeciwu osób wspólnie zajmujących mieszkanie przedmioty te pozostawia się we wspólnie zajmowanym mieszkaniu. Dochodzenie roszczeń z tego tytułu odbywa się na zasadach określonych w Kodeksie cywilnym.

95

5. Jeżeli w okresie obowiązywania nakazu lub zakazu zajdzie potrzeba zabrania przez osobę stosującą przemoc w rodzinie innych, niezabranych uprzednio przedmiotów osobistego użytku i służących do świadczenia pracy ze wspólnie zajmowanego mieszkania, może się to odbyć jeden raz, wyłącznie w obecności funkcjonariusza Policji, po wcześniejszym uzgodnieniu przez nich terminu z osobą dotkniętą tą przemocą. Osoba dotknięta przemocą w rodzinie ma prawo być obecna w tej czynności lub upoważnić do udziału w niej inną osobę.

6. Osoba, wobec której wydano nakaz lub zakaz, ma obowiązek pozostawić klucze do wspólnie zajmowanego mieszkania i pomieszczeń jego bezpośredniego otoczenia w tym mieszkaniu.

96

7. Minister właściwy do spraw wewnętrznych określi, w drodze rozporządzenia, wzór protokołu czynności opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia, a także sposób ich opuszczania, zabrania przedmiotów osobistego użytku i służących do świadczenia pracy w związku z wydaniem nakazu lub zakazu, mając na uwadze konieczność zapewnienia właściwej ochrony osób i mienia.

97

Art. 15af.

1. Osoba, wobec której wydano nakaz lub zakaz, jest obowiązana wskazać jednostce organizacyjnej Policji, której funkcjonariusz wydał ten nakaz lub zakaz, adres miejsca pobytu, a także, o ile to możliwe numer telefonu, pod którym będzie dostępna, oraz poinformować tę jednostkę Policji o każdej zmianie tego adresu lub numeru.

2. Osobę, wobec której wydano nakaz lub zakaz, należy pouczyć, że jeżeli zmieni miejsce pobytu, nie będzie dostępna pod wskazanym przez siebie numerem telefonu, nie zawiadamiając o tym jednostki organizacyjnej Policji, o której mowa w ust. 1, na skutek czego nie odbierze korespondencji pod wskazanym adresem lub nie stawi się we wskazanej jednostce organizacyjnej Policji celem jej odbioru w ciągu 24. godzin od pozostawienia zawiadomienia o korespondencji, korespondencja zostanie uznana za doręczoną z upływem wyznaczonego terminu, chyba że miejsce pobytu tej osoby jest Policji znane.

98

**ANALOGICZNE
UPRAWNIENIA DLA
ŻANDARMERII
WOJSKOWEJ**

99

Nowy art. 18 ust. 2 ustawy o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych.

Żołnierze Żandarmerii Wojskowej mają prawo zatrzymać żołnierza pełniącego czynną służbę wojskową, który jest sprawcą przemocy w rodzinie stwarzającym bezpośrednie zagrożenie dla życia lub zdrowia ludzkiego.

100

ZMIANY W USTAWIE O PRZECIWDZIAŁANIU PRZEMOCY W RODZINIE

Istota zmiany: przedstawiciele Żandarmerii w składzie zespołów interdyscyplinarnych.

➤ w art. 9a po ust. 3 dodaje się ust. 3a w brzmieniu:

„3a. W skład zespołu interdyscyplinarnego wchodzi także przedstawiciele Żandarmerii Wojskowej, jeżeli Żandarmeria Wojskowa złoży taki wniosek do wójta, burmistrza albo prezydenta miasta w związku z zamieszkiwaniem na obszarze gminy żołnierza pełniącego czynną służbę wojskową.

101

➤ w art. 9a ust. 8 otrzymuje brzmienie:

8. Zespół interdyscyplinarny działa na podstawie porozumień zawartych między wójtem, burmistrzem albo prezydentem miasta a podmiotami, o których mowa w ust. 3, 3a lub 5.

➤ w art. 9a po ust. 11 dodaje się ust. 1 la w brzmieniu:

1 la. W sprawach żołnierzy pełniących czynną służbę wojskową stosujących przemoc w rodzinie, w skład grup roboczych wchodzi także przedstawiciele Żandarmerii Wojskowej.

102

art. 11 a otrzymuje brzmienie:

Art. 11 a.

1. Jeżeli członek rodziny wspólnie zajmujący mieszkanie, swoim zachowaniem polegającym na stosowaniu przemocy w rodzinie czyni szczególnie uciążliwym wspólne zamieszkiwanie, osoba dotknięta tą przemocą może żądać, aby sąd, właściwy według przepisów ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. - Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2019 r. poz. 1460. 1469. 1495 i 1655) zobowiązał go do opuszczenia mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia lub zakazał zbliżania się do mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia. Sąd wskazuje w postanowieniu obszar lub odległość od tego mieszkania, którą osoba stosująca przemoc obowiązana jest zachować.

103

2. Przepis ust. 1 stosuje się również w wypadku, gdy:

- 1) osoba dotknięta przemocą w rodzinie opuściła wspólnie zajmowane mieszkanie z powodu stosowania wobec niej przemocy w tym mieszkaniu;
- 2) członek rodziny stosujący przemoc w rodzinie opuścił wspólnie zajmowane mieszkanie;
- 3) małżonek, wstępny, zstępny, rodzeństwo, powinowaty w tej samej linii lub stopniu, osoba pozostająca w stosunku przysposobienia oraz jej małżonek, a także osoba pozostająca we wspólnym pożyciu oraz inna osoba stosująca przemoc w rodzinie okresowo lub nieregularnie przebywa w mieszkaniu wspólnie z osobą dotkniętą przemocą w rodzinie.

104

3. Osoba pełnoletnia, która pozostała w mieszkaniu, o którym mowa w ust. 1, przez czas niezamieszkiwania w nim osoby stosującej przemoc w rodzinie, w związku z wydaniem wobec niej:

- 1) nakazu lub zakazu, o których mowa w art. 15aa ust. 1 ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji,
- 2) 2) nakazu lub zakazu, o których mowa w art. 18a ust. 1 ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 r. o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych,
- 3) postanowienia sądu o zobowiązaniu osoby stosującej przemoc w rodzinie do opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia lub zakazaniu zbliżania się do mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia, w tym również o udzieleniu zabezpieczenia

- jest obowiązana do ponoszenia opłat za dostawę do tego mieszkania energii, gazu, wody oraz odbiór ścieków, odpadów i nieczystości ciekłych oraz czynsz lub koszty bieżącego zarządzania nieruchomością, chyba że względem niej osoba stosująca przemoc w rodzinie jest obowiązana do świadczeń alimentacyjnych.

4. Przepisy ust. 1-3 stosuje się do każdego lokalu służącego zaspokajaniu bieżących potrzeb mieszkaniowych.

105

Po artykule 66a dodaje się art. 66b w brzmieniu:

Art. 66b. Kto nie stosuje się do:

- 1) wydanego przez Policję, Żandarmerię Wojskową lub przedłużonego przez sąd nakazu natychmiastowego opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia lub zakazu zbliżania się do mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia,
- 2) orzeczenia sądu o zobowiązaniu osoby stosującej przemoc w rodzinie do opuszczenia mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia lub zakazaniu zbliżania się do mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia, wydanego na podstawie art. 11a ust. 1 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie,

podlega karze aresztu, ograniczenia wolności albo grzywny.

106

FUNDUSZ ALIMENTACYJNY

107

Art. 133. [Obowiązek alimentacyjny rodziców wobec dziecka]

§ 1. Rodzice obowiązani są do świadczeń alimentacyjnych względem dziecka, które nie jest jeszcze w stanie utrzymać się samodzielnie, chyba że dochody z majątku dziecka wystarczają na pokrycie kosztów jego utrzymania i wychowania.

§ 2. Poza powyższym wypadkiem uprawniony do świadczeń alimentacyjnych jest tylko ten, kto znajduje się w niedostatku.

§ 3. Rodzice mogą uchylić się od świadczeń alimentacyjnych względem dziecka pełnoletniego, jeżeli są one połączone z nadmiernym dla nich uszczerbkiem lub jeżeli dziecko nie dokłada starań w celu uzyskania możliwości samodzielnego utrzymania się.

108

Art. 135. [Zakres świadczeń alimentacyjnych]

§ 1. Zakres świadczeń alimentacyjnych zależy od usprawiedliwionych potrzeb uprawnionego oraz od zarobkowych i majątkowych możliwości zobowiązanego.

§ 2. Wykonanie obowiązku alimentacyjnego względem dziecka, które nie jest jeszcze w stanie utrzymać się samodzielnie albo wobec osoby niepełnosprawnej może polegać w całości lub w części na osobistych staraniach o utrzymanie lub o wychowanie uprawnionego; w takim wypadku świadczenie alimentacyjne pozostałych zobowiązanych polega na pokrywaniu w całości lub w części kosztów utrzymania lub wychowania uprawnionego.

109

110

PAKIET ALIMENTACYJNY

Zmiany w prawie, które mają docelowo doprowadzić do zmiany dotychczasowej sytuacji w zakresie problematyki niealimentacji.

- zmiana brzmienia art. 209 k.p.k.
- uchwalenie ustawy o zmianie niektórych ustaw w celu poprawy skuteczności egzekucji świadczeń alimentacyjnych (zmiany weszły w życie z dniem 11 stycznia 2019 r.)
- zmiany w k.p.c. - zmiany w zakresie potrącania na poczet alimentów
- zmiany w Kodeksie pracy - możliwość ukarania pracodawcy za zatrudnianie na czarno dłużnika alimentacyjnego
- zmiany w ustawie o promocji zatrudnienia i instrumentach rynku pracy - aktywizacja zawodowa dłużników alimentacyjnych
- wzrost progu dochodowego uprawniającego do otrzymania alimentów z FA

111

Fundusze Europejskie
Wiedza Edukacja Rozwój

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

Art. 209. [Niealimentacja]

§ 1. Kto uchyla się od wykonania obowiązku alimentacyjnego określonego co do wysokości orzeczeniem sądowym, ugodą zawartą przed sądem albo innym organem albo inną umową, jeżeli łączna wysokość powstałych wskutek tego zaległości stanowi równowartość co najmniej 3 świadczeń okresowych albo jeżeli opóźnienie zaległego świadczenia innego niż okresowe wynosi co najmniej 3 miesiące, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku.

§ 1a. Jeżeli sprawca czynu określonego w § 1 naraża osobę uprawnioną na niemożność zaspokojenia podstawowych potrzeb życiowych, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

§ 2. Ściganie przestępstwa określonego w § 1 lub 1a następuje na wniosek pokrzywdzonego, organu pomocy społecznej lub organu podejmującego działania wobec dłużnika alimentacyjnego.

§ 3. Jeżeli pokrzywdzonemu przyznano odpowiednie świadczenia rodzinne albo świadczenia pieniężne wypłacane w przypadku bezskuteczności egzekucji alimentów, ściganie przestępstwa określonego w § 1 lub 1a odbywa się z urzędu.

§ 4. Nie podlega karze sprawca przestępstwa określonego w § 1, który nie później niż przed upływem 30 dni od dnia pierwszego przesłuchania w charakterze podejrzanego uiszczył w całości zaległe alimenty.

§ 5. Sąd odstępuje od wymierzenia kary, jeżeli nie później niż przed upływem 30 dni od dnia pierwszego przesłuchania w charakterze podejrzanego sprawca przestępstwa określonego w § 1a uiszczył w całości zaległe alimenty, chyba że wina i społeczna szkodliwość czynu przemawiają przeciwko odstąpieniu od wymierzenia kary.

112

Fundusze Europejskie
Wiedza Edukacja Rozwój

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

- typ podstawowy i kwalifikowalny przestępstwa niealimentacji
- ściganie na wniosek i z urzędu
- szansa dla dłużnika alimentacyjnego na uniknięcie kary

113

Fundusze Europejskie
Wiedza Edukacja Rozwój

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

W przepisach art. 209 zrezygnowano ze znamienia **uporczywości** uchylania się od wykonywania obowiązku alimentacyjnego, które implikowało problemy interpretacyjne [choć zwykle wskazywano, że zamię uporczywości łączy w sobie dwa elementy: jeden z nich (subiektywny) charakteryzuje postępowanie sprawcy od strony podmiotowej, a polega na szczególnym nastawieniu psychicznym wyrażającym się w nieustępliwości, chęci postawienia na swoim, drugi zaś element (obiektywny) polega na trwaniu takiego stanu rzeczy przez pewien dłuższy czas (np. na wstrzymywaniu się z zapłatą kolejnych rat alimentacyjnych co najmniej przez 3 miesiące lub płacenie ich nieregularnie albo w kwotach znacznie niższych od należnych.

114

KARY ZA ZATRUDNIANIE „NA CZARNO”

W Kodeksie pracy, do art. 281 dodano § 2 w brzmieniu:

§ 2. Jeżeli pracownik, o którym mowa w § 1 pkt 2, jest osobą wobec której toczy się egzekucja świadczeń alimentacyjnych oraz egzekucja należności budżetu państwa powstałych z tytułu świadczeń wypłacanych w przypadku bezskuteczności egzekucji alimentów i zalega on ze spełnieniem tych świadczeń za okres dłuższy niż 3 miesiące

- pracodawca lub osoba działająca w jego imieniu podlega karze grzywny od 1500 zł do 45 000 zł.

* pracownik, o którym mowa w § 1 pkt 2 – pracownik, w stosunku do którego nie potwierdzono na piśmie zawartej z pracownikiem umowy o pracę przed dopuszczeniem go do pracy

115

MINIMALNA A RESZTA „POD STOŁEM” / „DO RĘKI”

W Kodeksie pracy, w art. 282 dodaje się § 3 w brzmieniu:

§ 3. Kto wbrew obowiązкови wypłaca wynagrodzenie wyższe niż wynikające z zawartej umowy o pracę, bez dokonania potrąceń na zaspokojenie świadczeń alimentacyjnych, pracownikowi będącemu osobą wobec której toczy się egzekucja świadczeń alimentacyjnych oraz egzekucja należności budżetu państwa powstałych z tytułu świadczeń wypłacanych w przypadku bezskuteczności egzekucji alimentów i zalega on ze spełnieniem tych świadczeń za okres dłuższy niż 3 miesiące

- podlega karze grzywny od 1500 zł do 45 000 zł.

116

PRZEPIS STWORZONY Z MYŚLĄ O KIEROWCACH

Art. 831 k.p.c. [Sumy, świadczenia, prawa i wierzytelności niepodlegające egzekucji]

§ 1. Nie podlegają egzekucji:

1a) 50% kwot diet przysługujących z tytułu podróży służbowych - jeżeli egzekucja ma na celu zaspokojenie roszczeń z tytułu alimentów, w tym należności budżetu państwa z tytułu świadczeń wypłacanych w przypadku bezskuteczności egzekucji alimentów;

Analogicznej treści przepis został wprowadzony w ustawie z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji.

117

ZDYSCYPLINOWANIE PRACODAWCÓW

W art. 886 § 1 k.p.c. otrzymuje brzmienie:

§ 1. Pracodawcy, który nie wykonał obowiązków określonych w art. 881 § 3 i 4 [zaniechanie wypłacanie dłużnikowi części wynagrodzenia - poza wolną od zajęcia żadnego wynagrodzenia], nie złożył w przepisany terminie oświadczenia przewidzianego w art. 882 [podanie informacji o zarobkach dłużnika] albo zaniedbał przesłania dokumentów zajęcia wynagrodzenia nowemu pracodawcy dłużnika, stosownie do art. 884 § 2 i 3, komornik wymierza grzywnę w wysokości do pięciu tysięcy złotych [poprzednio- dwa tysiące]. Grzywna jest powtarzana [poprzednio – „może być powtarzana”], jeżeli pracodawca nadal uchyla się od wykonania tych czynności w dodatkowo wyznaczonym terminie.

118

DOZOR ELEKTRONICZNY

W Kodeksie karnym wykonawczym dodano art. 43ga ust. 1, zgodnie z którym podmiot dozorujący wykonanie kary pozbawienia wolności w Systemie Dozoru Elektronicznego, udostępnia niezwłocznie na piśmie - w postaci papierowej lub elektronicznej - komornikowi sądowemu i Państwowej Inspekcji Pracy, na ich wniosek, informacje dotyczące miejsca pobytu skazanego uchylającego się od wykonania obowiązku alimentacyjnego, w tym spłaty należności budżetu państwa z tytułu świadczeń wypłacanych w przypadku bezskuteczności egzekucji alimentów, wobec którego zastosowano karę, środek karny lub środek zabezpieczający łączące się z dozorem elektronicznym.

Informacje, o których mowa w ust. 1, udostępnia się:

- 1) komornikowi sądowemu w celu dokonania egzekucji świadczeń alimentacyjnych, w tym należności budżetu państwa z tytułu świadczeń wypłacanych w przypadku bezskuteczności egzekucji alimentów, od dłużników uchylających się od obowiązków alimentacyjnych;
- 2) Państwowej Inspekcji Pracy w celu kontroli przez Państwową Inspekcję Pracy legalności zatrudnienia skazanego uchylającego się od wykonania obowiązku alimentacyjnego, w tym spłaty należności budżetu państwa z tytułu świadczeń wypłacanych w przypadku bezskuteczności egzekucji alimentów.

119

DANE UDOSTĘPNIANE KOMORNIKOWI PRZEZ ZUS

ZUS, na wniosek złożony w postaci elektronicznej, udostępni komornikowi, w postaci elektronicznej, wykaz zawierający dane zgromadzone na koncie ubezpieczonego.

To istotna zmiana do tej pory komornik mógł raz na pół roku wystąpić o dane do ZUS. Osoby unikające płacenia alimentów mogły pracować w przeciągu tych sześciu miesięcy a komornika nie posiadał informacji o wypłacanych składkach, które potwierdzały zatrudnienie i umożliwiały egzekucję alimentów.

120

AKTYWIZACJA ZAWODOWA DŁUŻNIKÓW ALIMENTACYJNYCH

Art. 56a ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy
Organizując roboty publiczne, podmioty, o których mowa w art. 2 ust. 1 pkt 32, są obowiązane zatrudniać w pierwszej kolejności bezrobotnych będących dłużnikami alimentacyjnymi.

1. Ile razy w ustawie jest mowa o:

robotach publicznych - oznacza to zatrudnienie bezrobotnego w okresie nie dłuższym niż 12 miesięcy przy wykonywaniu prac organizowanych przez powiaty - z wyłączeniem prac organizowanych w urzędach pracy - gminy, organizacje pozarządowe statutowo zajmujące się problematyką ochrony środowiska, kultury, oświaty, kultury fizycznej i turystyki, opieki zdrowotnej, bezrobocia oraz pomocy społecznej, a także spółki wodne i ich związki, jeżeli prace te są finansowane lub dofinansowane ze środków samorządu terytorialnego, budżetu państwa, funduszy celowych, organizacji pozarządowych, spółek wodnych i ich związków;

121

Art. 9 ustawy o pomocy osobom uprawnionym do alimentów [Uprawnieni do świadczeń z funduszu alimentacyjnego]

ust. 2 (1) Świadczenia z funduszu alimentacyjnego przysługują, jeżeli dochód rodziny w przeliczeniu na osobę w rodzinie nie przekracza kwoty 900 zł.

Opublikowanie ustawy nie oznacza, że w/w zmiany wchodzi już w życie. Będą one miały zastosowanie przy ustalaniu prawa do świadczeń z funduszu alimentacyjnego na okres świadczeniowy rozpoczynający się od dnia 1 października 2020 r. Do tego czasu będą miały zastosowanie przepisy dotychczasowe.

122

2a. W przypadku gdy dochód rodziny w przeliczeniu na osobę w rodzinie przekracza kwotę, o której mowa w ust. 2, o kwotę nie wyższą niż kwota świadczenia z funduszu alimentacyjnego przysługującego danej osobie uprawnionej w okresie świadczeniowym, na który jest ustalane prawo do tego świadczenia, świadczenie z funduszu alimentacyjnego przysługuje w wysokości różnicy między kwotą świadczenia z funduszu alimentacyjnego przysługującego danej osobie uprawnionej a kwotą, o którą został przekroczony dochód rodziny w przeliczeniu na osobę w rodzinie.

2b. W przypadku gdy wysokość świadczenia z funduszu alimentacyjnego przysługującego danej osobie uprawnionej, ustalona zgodnie z ust. 2a, jest niższa niż 100 zł, świadczenie to nie przysługuje.

123

Art. 3. [Wniosek o podjęcie działań wobec dłużnika alimentacyjnego]

1. W przypadku bezskuteczności egzekucji osoba uprawniona może złożyć do organu właściwego wierzyciela wniosek o podjęcie działań wobec dłużnika alimentacyjnego.

2. Do wniosku należy dołączyć zaświadczenie organu prowadzącego postępowanie egzekucyjne o bezskuteczności egzekucji zawierające informację o stanie egzekucji, przyczynach jej bezskuteczności oraz o działaniach podejmowanych w celu wyegzekwowania zasądzonych alimentów.

124

5. Organ właściwy wierzyciela występuje z wnioskiem do organu właściwego dłużnika o podjęcie działań wobec dłużnika alimentacyjnego w przypadku:

- 1) otrzymania wniosku, o którym mowa w ust. 1;
- 2) przyznania osobie uprawnionej świadczenia z funduszu alimentacyjnego;
- 3) umieszczenia osoby uprawnionej w pieczy zastępczej

125

6. Organ właściwy dłużnika oraz organ właściwy wierzyciela przekazują organowi prowadzącemu postępowanie egzekucyjne wszelkie posiadane informacje istotne dla skuteczności egzekucji.

8. Organ właściwy dłużnika oraz organ właściwy wierzyciela informują sąd o bezczynności lub wszelkich przejawach opieszałości organu prowadzącego postępowanie egzekucyjne przeciwko dłużnikowi alimentacyjnemu.

126

Art. 4. [Wywiad alimentacyjny]

1. Po otrzymaniu wniosku, o którym mowa w art. 3 ust. 5, organ właściwy dłużnika przeprowadza wywiad alimentacyjny, w celu ustalenia sytuacji rodzinnej, dochodowej i zawodowej dłużnika alimentacyjnego, a także jego stanu zdrowia oraz przyczyn niełożenia na utrzymanie osoby uprawnionej, odbiera od niego oświadczenie majątkowe oraz informuje dłużnika o przekazywaniu do biura informacji gospodarczej informacji gospodarczej o zobowiązaniu lub zobowiązaniach dłużnika alimentacyjnego wynikających z tytułów, o których mowa w art. 28 ust. 1 pkt 1 i 2, w razie powstania zaległości za okres dłuższy niż 6 miesięcy.

127

Art. 5. [Postępowanie wobec dłużnika alimentacyjnego]

1. Organ właściwy dłużnika przekazuje organowi prowadzącemu postępowanie egzekucyjne informacje mające wpływ na skuteczność prowadzonej egzekucji, w szczególności zawarte w wywiadzie alimentacyjnym oraz oświadczeniu majątkowym dłużnika alimentacyjnego.

2. W przypadku gdy dłużnik alimentacyjny nie może wywiązać się ze swoich zobowiązań z powodu braku zatrudnienia, organ właściwy dłużnika:

- 1) zobowiązuje dłużnika alimentacyjnego do zarejestrowania się jako bezrobotny albo jako poszukujący pracy w przypadku braku możliwości zarejestrowania się jako bezrobotny wraz ze wskazaniem nie dłuższego niż 30-dniowy terminu na wykonanie tego zobowiązania;
- 2) informuje właściwy powiatowy urząd pracy o potrzebie aktywizacji zawodowej dłużnika alimentacyjnego.

128

3. W przypadku gdy dłużnik alimentacyjny uniemożliwia przeprowadzenie wywiadu alimentacyjnego lub odmówił:

- 1) złożenia oświadczenia majątkowego,
- 2) zarejestrowania się w powiatowym urzędzie pracy jako bezrobotny albo poszukujący pracy w terminie wyznaczonym przez organ właściwy dłużnika,
- 3) bez uzasadnionej przyczyny, w rozumieniu przepisów o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, przyjęcia propozycji odpowiedniego zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej, wykonywania prac społecznie użytecznych, prac interwencyjnych, robót publicznych, prac na zasadach robót publicznych albo udziału w szkoleniu, stażu lub przygotowaniu zawodowym dorosłych

- organ właściwy dłużnika wszczyna postępowanie dotyczące uznania dłużnika alimentacyjnego za uchylającego się od zobowiązań alimentacyjnych.

129

3b. Jeżeli decyzja o uznaniu dłużnika alimentacyjnego za uchylającego się od zobowiązań alimentacyjnych stanie się ostateczna, organ właściwy dłużnika:

- 1) składa wniosek o ściganie za przestępstwo określone w art. 209 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny oraz
- 2) po uzyskaniu z centralnej ewidencji kierowców informacji, że dłużnik alimentacyjny posiada uprawnienie do kierowania pojazdami, kieruje wniosek do starosty o zatrzymanie prawa jazdy dłużnika alimentacyjnego wraz z odpisem tej decyzji.

130

5. Na podstawie wniosku, o którym mowa w ust. 3b, starosta wydaje decyzję o zatrzymaniu prawa jazdy.

6. Uchylenie decyzji o zatrzymaniu prawa jazdy następuje na wniosek organu właściwego dłużnika skierowanego do starosty, gdy:

- 1) ustanie przyczyna zatrzymania prawa jazdy, o której mowa w ust. 3, oraz dłużnik alimentacyjny przez okres ostatnich 6 miesięcy wywiązał się w każdym miesiącu ze zobowiązań alimentacyjnych w kwocie nie niższej niż 50% kwoty bieżąco ustalonych alimentów lub
- 2) nastąpi utrata statusu dłużnika alimentacyjnego.

131

Obowiązek przekazywania informacji o zobowiązaniach dłużnika alimentacyjnego do wszystkich istniejących Biur Informacji Gospodarczej.

Obowiązek został nałożony z dniem 1 lipca 2015 r. na organ właściwy wierzyciela (w rozumieniu ustawy o pomocy osobom uprawnionym do alimentów – wójta, burmistrza, prezydenta miasta). Tymczasem, jak wynika z informacji przekazanych przez Biuro Informacji Gospodarczej Info-Monitor S.A. obowiązek ten nie jest realizowany przez 16% gmin.

132

Zmiana w art. 8a. Otrzymuje on brzmienie:

1. Organ właściwy wierzyciela, który wypłacał świadczenia przysługujące w przypadku bezskuteczności egzekucji alimentów:

- przekazuje do biura informacji gospodarczej informację gospodarczą o zobowiązaniu lub zobowiązaniach dłużnika alimentacyjnego wynikających z tytułów, o których mowa w art. 28 ust. 1 pkt 1 i 2, w razie powstania zaległości za okres dłuższy niż 6 miesięcy;
- zamieszcza w Krajowym Rejestrze Zadłużonych informację, o których mowa w art. 8 ustawy z dnia 6 grudnia 2018 r. o Krajowym Rejestrze Zadłużonych, w zakresie zobowiązań, o których mowa w art. 28 ust. 1 pkt 1 i 2, w przypadku gdy komornik nie prowadzi ich egzekucji, a zaległość powstała za okres dłuższy niż 3 miesiące.

Nowe brzmienie art. 8a wejdzie w życie z dn. 1.12.2020 r.

133

Obecne brzmienie przepisu:

Organ właściwy wierzyciela przekazuje do biura informacji gospodarczej informację gospodarczą o zobowiązaniu lub zobowiązaniach dłużnika alimentacyjnego wynikających z tytułów, o których mowa w art. 28 ust. 1 pkt 1 i 2, w razie powstania zaległości za okres dłuższy niż 6 miesięcy.

134

Art. 7. [Wytoczenie powództwa przeciwko dłużnikowi alimentacyjnemu na rzecz uprawnionego]

1. W sprawach o roszczenia alimentacyjne organ właściwy wierzyciela albo organ właściwy dłużnika mogą wytaczać powództwa na rzecz obywateli.

2. W postępowaniu przed sądem prowadzonym z powództwa organu właściwego wierzyciela lub organu właściwego dłużnika stosuje się do tych organów odpowiednio przepisy o udziale prokuratora w postępowaniu cywilnym.

135

Art. 23. [Nienależnie pobrane świadczenia alimentacyjne]

1. Osoba, która pobrała nienależnie świadczenia, jest obowiązana do ich zwrotu.
- 1a. Od kwot nienależnie pobranego świadczenia, o którym mowa w art. 2 pkt 7 lit. a, b, d, f i g, naliczane są odsetki ustawowe za opóźnienie.
2. Należności z tytułu nienależnie pobranych świadczeń ulegają przedawnieniu z upływem 3 lat, licząc od dnia, w którym decyzja o ustaleniu i zwrocie nienależnie pobranych świadczeń stała się ostateczna.
4. Decyzja o ustaleniu i zwrocie nienależnie pobranych świadczeń nie jest wydawana, jeżeli od terminu ich pobrania upłynęło więcej niż 10 lat.
5. Kwoty nienależnie pobranych świadczeń wraz z odsetkami ustalone ostateczną decyzją podlegają potrąceniu z bieżąco wypłacanych świadczeń z funduszu.
6. Nienależnie pobrane świadczenia wraz z odsetkami podlegają egzekucji w trybie przepisów o postępowaniu egzekucyjnym w administracji.
8. Organ właściwy wierzyciela, który wydał decyzję w sprawie nienależnie pobranych świadczeń z funduszu alimentacyjnego, może umorzyć kwotę nienależnie pobranych świadczeń wraz z odsetkami w całości lub w części, odroczyć termin płatności albo rozłożyć na raty, jeżeli zachodzą szczególnie uzasadnione okoliczności dotyczące sytuacji rodziny.
9. W przypadku śmierci osoby, która pobrała nienależnie świadczenia, należności, o których mowa w ust. 1, wygasają.

136

Art. 2 pkt 7a ustawy wyjaśnienia znaczenie użytego w ustawie pojęcia "nienależnie pobranego świadczenia".

W myśl tego unormowania pod takim pojęciem należy rozumieć "świadczenia z funduszu alimentacyjnego wypłacone mimo zaistnienia okoliczności powodujących ustanie albo wstrzymanie wypłaty świadczenia w całości lub w części".

137

Z nienależnie pobranym świadczeniem mamy do czynienia wówczas, gdy:

- a) wypłacone mimo zaistnienia okoliczności powodujących ustanie albo wstrzymanie wypłaty świadczenia w całości lub w części,
- b) przyznane lub wypłacone w przypadku świadomego wprowadzenia w błąd przez osobę pobierającą te świadczenia,
- c) wypłacone bez podstawy prawnej lub z rażącym naruszeniem prawa, jeżeli stwierdzono nieważność decyzji przyznającej świadczenie albo w wyniku wznowienia postępowania uchylono decyzję przyznającą świadczenie i odmówiono prawa do świadczenia,
- d) wypłacone, w przypadku, gdy osoba uprawniona w okresie ich pobierania otrzymała alimenty,
- e) wypłacone w przypadku o którym mowa w art. 17 ust. 5 za okres od dnia, w którym osoba stała się uprawniona do świadczeń w innym państwie w związku ze stosowaniem przepisów o koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego, do dnia wydania decyzji o uchyleniu decyzji przyznającej świadczenia z funduszu alimentacyjnego, chyba, że zostały zwrócone zgodnie z przepisami o koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego.

138

Ustawodawca nałożył wprowadzić obowiązek zwrotu świadczenia z funduszu alimentacyjnego na te osoby, które wskutek zmiany wysokości zasądzonych alimentów otrzymały świadczenia z funduszu w kwocie wyższej aniżeli zasądzone za dany okres alimenty, jednakże konieczność zwrotu nadpłaconej sumy odniesiono do różnicy, o której mowa w art. 29 ust. 2 ustawy. W orzecznictwie sądowo-administracyjnym przyjmuje się, że pojęcia "zmiany", o którym mowa w tej normie, nie można odnosić do dokonanego przez sąd rodzinny obniżenia wysokości alimentów z datą wsteczną (wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 12 czerwca 2015 r., sygn. akt I OSK 2081/13).

139

Odmienne wykładnia pozostawałaby w sprzeczności z regulacjami art. 23 ustawy, odnoszącymi się do świadczeń nienależnie pobranych, których definicję zawiera art. 2 pkt 7 ustawy. Zgodnie z ugruntowanym w orzecznictwie stanowiskiem, świadczeniem nienależnie pobranym jest świadczenie pobrane przez osobę, która przyjęła je w złej wierze, wiedząc że się jej nie należy. Tymczasem w okolicznościach niniejszej sprawy nie można przyjąć zaistnienia tak określonych cech, dotyczących świadomości uprawnionego do alimentów w odniesieniu do okresu poprzedzającego zmianę tytułu wykonawczego obniżającego alimenty. Sam fakt wydania wyroku obniżającego wysokość alimentów z datą wsteczną nie przemawia za takim przyjęciem i nie czyni możliwym stwierdzenia, iż wypłacenie świadczeń sprzed tej daty nastąpiło mimo zaistnienia okoliczności powodujących ustanie takiej wypłaty w dotychczasowej wysokości.

140

Jak zauważył Naczelny Sąd Administracyjny w wyroku z dnia 12 czerwca 2015 r., sygn. akt I OSK 2081/13, "odmienna interpretacja stawiałaby w gorszej sytuacji tych wierzycieli alimentacyjnych, którym obniżono alimenty względem pozostałych osób, do których odnoszą się regulacje zawarte w art. 2 pkt 7 ustawy o pomocy osobom uprawnionym do alimentów. Naruszają normy zawarte w art. 32 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej takie przepisy, które nie traktują równo, według jednakowej miary, wszystkich podmiotów charakteryzujących się daną cechą istotną".

Odmienne wykładnia prowadziłaby do tego, że takie same konsekwencje ponosiłyby osoby zobowiązane do zwrotu "nienależnie pobranych świadczeń", które świadomie pobierały alimenty z funduszu - ze świadomością, że nie mają do tego prawa (działając w złej wierze) oraz osoby pobierające przyznane świadczenia w wysokości zasądzonych alimentów, które nie miały możliwości przewidzieć, że wysokość alimentów zostanie w przyszłości obniżona i to z datą wsteczną.

141

Art. 24. [Uchylenie lub zmiana decyzji uprawniającej do otrzymywania świadczeń z funduszu alimentacyjnego]

1. Organ właściwy wierzyciela może bez zgody osoby uprawnionej albo jej przedstawiciela ustawowego zmienić lub uchylić ostateczną decyzję administracyjną, na mocy której strona nabyła prawo do świadczeń z funduszu alimentacyjnego, jeżeli uległa zmianie sytuacja rodzinna lub dochodowa rodziny mająca wpływ na prawo do świadczeń, egzekucja stała się skuteczna, osoba nienależnie pobrała świadczenia lub wystąpiły inne okoliczności mające wpływ na prawo do świadczeń.
2. Zmiana decyzji na korzyść osoby uprawnionej nie wymaga jej zgody.

142

Art. 29. [Zmiana wysokości alimentów. Wyrównanie]

1. Zmiany w wysokości świadczeń z funduszu alimentacyjnego na skutek zmiany wysokości zasądzonych alimentów dokonuje się po wpływie tytułu wykonawczego do organu prowadzącego postępowanie egzekucyjne od miesiąca, w którym nastąpiła zmiana wysokości zasądzonych alimentów.
2. W przypadku gdy osoba uprawniona otrzymała w okresie od dnia zmiany wysokości zasądzonych alimentów do dnia wpływu tytułu wykonawczego do organu prowadzącego postępowanie egzekucyjne świadczenia z funduszu alimentacyjnego w wysokości wyższej niż zasądzone alimenty za ten okres, jest obowiązana do ich zwrotu bez odsetek. Przepis art. 23 stosuje się odpowiednio.
3. W przypadku gdy sąd zwolnił osobę z obowiązku alimentacyjnego, a osoba uprawniona w okresie, o którym mowa w ust. 2, pobierała świadczenia z funduszu alimentacyjnego za ten okres, jest obowiązana do ich zwrotu bez odsetek. Przepis art. 23 stosuje się odpowiednio.
4. W przypadku podniesienia wysokości zasądzonych alimentów dokonuje się wyrównania za okres, o którym mowa w ust. 2.

143

Art. 8. [Przesyłanie organom właściwym orzeczeń sądu rodzinnego dotyczących obowiązku alimentacyjnego]

Sąd przesyła organowi właściwemu wierzyciela i organowi właściwemu dłużnika orzeczenia wydane na podstawie art. 132 i 138 ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. - Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz. U. z 2019 r. poz. 2086 i 2089) w sprawach, w których osoba uprawniona otrzymuje świadczenie z funduszu alimentacyjnego, w terminie 14 dni od dnia uprawnomocnienia się orzeczenia.

144

Art. 27. [Ściągnięcie należności od dłużnika alimentacyjnego]

1. Dłużnik alimentacyjny jest obowiązany do zwrotu organowi właściwemu wierzyciela należności w wysokości świadczeń wypłaconych z funduszu alimentacyjnego osobie uprawnionej, łącznie z odsetkami ustawowymi za opóźnienie.

3. Należności przypadające od dłużnika alimentacyjnego z tytułu świadczeń wypłaconych z funduszu alimentacyjnego podlegają ściągnięciu wraz z odsetkami w drodze egzekucji sądowej na podstawie przepisów o egzekucji świadczeń alimentacyjnych, z uwzględnieniem przepisów niniejszej ustawy.

145

Art. 30. [Umorzenie należności z tytułu wypłaconych świadczeń z funduszu alimentacyjnego]

1. Organ właściwy dłużnika może umorzyć należności, o których mowa w art. 28 ust. 1 pkt 1, 2 i 4 ustawy, w łącznej wysokości:

- 1) 30%, jeżeli egzekucja wobec dłużnika alimentacyjnego jest skuteczna przez okres 3 lat w wysokości miesięcznej nie niższej niż wysokość zasądzonych alimentów;
- 2) 50%, jeżeli egzekucja wobec dłużnika alimentacyjnego jest skuteczna przez okres 5 lat w wysokości miesięcznej nie niższej niż wysokość zasądzonych alimentów;
- 3) 100%, jeżeli egzekucja wobec dłużnika alimentacyjnego jest skuteczna przez okres 7 lat w wysokości miesięcznej nie niższej niż wysokość zasądzonych alimentów.

2. Organ właściwy wierzyciela może na wniosek dłużnika alimentacyjnego umorzyć jego należności z tytułu wypłaconych świadczeń z funduszu alimentacyjnego łącznie z odsetkami w całości lub w części, odroczyć termin płatności albo rozłożyć na raty, uwzględniając sytuację dochodową i rodzinną.

3. Umorzenie należności następuje w drodze decyzji administracyjnej.

146

Przesłanką zastosowania ulgi w postaci umorzenia powyższych należności jest każdorazowo ustalenie sytuacji dochodowej i rodzinnej dłużnika alimentacyjnego i ocena tej sytuacji.

Wspomniane tzw. uznanie administracyjne oznacza, że organ ma możliwość wyboru rozstrzygnięcia zależnie od okoliczności sprawy, przy czym winno ono zapaść po wnikliwym i szczegółowym wyjaśnieniu sprawy i rozważeniu wszystkich okoliczności, a decyzja winna być wyczerpująco uzasadniona. Organ winien więc w sposób jasny i jednoznaczny wyjaśnić zajęte stanowisko.

147

- Kwestia działania organów administracji publicznej w ramach uznania administracyjnego była przedmiotem licznych orzeczeń sądów administracyjnych. Naczelny Sąd Administracyjny w wyroku z 16 listopada 1999 r. (sygn. akt III SA 7900/98, LEX nr 47243) wskazał, że "w celu wydania prawidłowego orzeczenia w sytuacji uznania administracyjnego organ administracyjny obowiązany jest szczegółowo zbadać stan faktyczny", natomiast NSA wyroku z 28 kwietnia 2003 r. (sygn. akt II SA 2486/01, LEX nr 149543) zwrócił uwagę, że "podejmując decyzję uznaniową organ administracji stosownie do art. 7 k.p.a. ma obowiązek kierowania się słusznym interesem obywatela, jeżeli nie stoi temu na przeszkodzie interes społeczny, ani nie przekracza to możliwości organu administracji publicznej wynikających z przyznanych mu uprawnień i środków prawnych".
- Możliwość wydania decyzji, o jakiej mowa w art. 30 ust. 2 ustawy jest uzależniona od prawidłowego ustalenia istnienia, względnie braku, przesłanek o jakich mowa w powyższym artykule, w oparciu o prawidłowo zebrany i zgromadzony materiał dowodowy, przy zachowaniu reguł określonych w art. 7, art. 77 § 1 oraz art. 80 k.p.a.

148

W tym miejscu przytoczyć należy na pogląd Naczelnego Sądu Administracyjnego wyrażony w wyroku z dnia 21 października 2008 r., sygn. akt I OSK 1685/07 (LEX nr 1016138) wprost wskazujący, że na sytuację dochodową dłużnika składają się nie tylko otrzymywane z różnych tytułów dochody, ale także i inne okoliczności, jak: stan zdrowia i możliwości uzyskania dochodu. Są to kwestie istotne, bowiem działając w ramach uznania administracyjnego, organ winien rozważyć, czy sytuacja dłużnika zmusza go rzeczywiście do wystąpienia o jedną z alternatyw określonych w art. 30 ust. 2 ustawy, czy też nie czyni on żadnych starań, aby dług spłacić, choć mógłby tego dokonać. Prawidłowe ustalenia w tym zakresie pozwalają również na ocenę adekwatności ulgi co do której złożono wniosek i sytuacji dochodowej wnioskodawcy w aspekcie właściwej kolejności stosowania ewentualnych ulg.

149

POSTĘPOWANIE O USTALENIE ODPLATNOŚCI DLA RODZICÓW BIOLOGICZNYCH

150

Za pobyt dziecka w pieczy zastępczej rodzice ponoszą miesięczną opłatę w wysokości:

- przyznanych świadczeń oraz dodatków, o których mowa w art. 80 ust. 1 i art. 81 - w przypadku umieszczenia dziecka w rodzinie zastępczej spokrewnionej, rodzinie zastępczej zawodowej, rodzinie zastępczej niezawodowej lub rodzinnym domu dziecka,
- średnich miesięcznych wydatków przeznaczonych na utrzymanie dziecka w placówce opiekuńczo - wychowawczej, regionalnej placówce opiekuńczo - terapeutycznej oraz interwencyjnym ośrodku preadopcyjnym - w przypadku umieszczenia dziecka w placówce opiekuńczo - wychowawczej, regionalnej placówce opiekuńczo - terapeutycznej oraz interwencyjnym ośrodku preadopcyjnym.

151

Opłatę za pobyt dziecka w pieczy zastępczej, rodzice ponoszą od dnia umieszczenia dziecka w pieczy zastępczej. Za ponoszenie opłaty, rodzice odpowiadają solidarnie.

Opłatę ponoszą także rodzice pozbawieni władzy rodzicielskiej lub którym władza rodzicielska została zawieszona albo ograniczona.

152

USTALENIE, UMORZENIE, ODROCZENIE TERMINU PŁATNOŚCI, ROZŁOŻENIE NA RATY I ODSĄPIENIE OD USTALENIA OPŁATY

- Opłatę ustala, w drodze decyzji, starosta właściwy ze względu na miejsce zamieszkania dziecka przed umieszczeniem w rodzinie zastępczej, rodzinnym domu dziecka, placówce opiekuńczo - wychowawczej, regionalnej placówce opiekuńczo - terapeutycznej albo interwencyjnym ośrodku preadopcyjnym.
- Rada Powiatu określa w drodze uchwały, szczegółowe warunki umorzenia w całości lub w części, łącznie z odsetkami, odroczenia terminu płatności, rozłożenia na raty lub odstępowania od ustalenia opłaty o której mowa w art. 193 ust. 1.
- Starosta na wniosek lub z urzędu, uwzględniając uchwałę, może umorzyć w całości lub w części łącznie z odsetkami, odroczyć termin płatności, rozłożyć na raty lub odstąpić od ustalenia opłaty.

153

6a. Opłaty, o której mowa w ust. 1, nie ponosi się za okres, w którym dziecko umieszczone w pieczy zastępczej przebywa u rodziców.

7. Przepisu ust. 1 nie stosuje się do rodziców dziecka pozostawionego bezpośrednio po urodzeniu.

8. W przypadku powstania zaległości z tytułu nieponoszenia opłaty, o której mowa w ust. 1, za okres dłuższy niż 12 miesięcy starosta przekazuje do biura informacji gospodarczej informację gospodarczą o powstaniu tej zaległości.

154

Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Krakowie z dnia 10 maja 2016 r.

III SA/Kr 1612/15

Rodzic dziecka powinien wiedzieć, że dopóty, dopóki jego dziecko przebywa w placówce opiekuńczo-wychowawczej jest z mocy przepisów prawa obowiązany do ponoszenia opłaty do wysokości tzw. średniego miesięcznego kosztu utrzymania określonego stosownie do treści art. 196 ustawy z 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Obowiązek ten może zostać ograniczony bądź zniesiony tylko w wyjątkowych przypadkach określonych w przepisach prawa, w tym na warunkach określonych szczegółowo w uchwale rady powiatu. Argumenty jakoby rodzice nie wiedzieli o konieczności ponoszenia takiej opłaty nie mają uzasadnienia.

155

DZIĘKUJĘ ZA UWAGĘ

www.sosdlarodziny.com

156

Projekt pn. „Dla rodziny” - doskonalenie zawodowe kadr systemu wspierania rodziny i pieczy zastępczej jest współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój na lata 2014-2020